

Poština plačana v gotovini.

MODRA
OPTICA
LETO
VII

LETO 1935/36

ŠTEV. 8

M O D R A P T I C A

leposlovna revija, izhaja vsak mesec enkrat na dveh polah (32 straneh). Vsak letnik se prične z decembrom in se konča z novembrom naslednjega leta.

Letna naročnina samo na revijo, ki je vključena v redne publikacije Založbe Modre ptice, znaša Din 100.—. Posamezna številka Din 10.—. Naročniki na redne publikacije prejemajo list kot dopolnilo h knjigam brezplačno.

Urednik Janez Žagar. Rokopisi se ne vračajo.

Uredništvo in uprava v Ljubljani, Ulica 29. oktobra (prej Rimska cesta) št. 3. Telefon 3163. št. čekovnega računa 15.369.

VSEBINA 8. ŠTEVILKE

JULIJ

Božo Vodusek: Soneti

Bogomir Magajna: Pogrebnik Jaka Dimnik

G. K. Chesterton: Pesmi

M. K.: Davorin Ivanovič Kolenkov

Peter Donat: Pripombe k letošnji gledališki sezoni

Razno

SONETI

BOŽO VODUŠEK

XXV

Prižeta name, me strogo izprašuje
z uprtimi očmi, če sem res njen,
in čaka, da se iz mojih zdaj ognjen
snop isker, roj plamečih zvezd usuje.

V preozko jezero srca mi hruje
viharna kri, kot hudournik s sten,
a kakor da bi jez fužine len
kovač zapiral, kladvo komaj kuje.

Ne, ne, saj iz lenobe ne ustavlja
udarcev kladva v meni skriti duh,
čim več je isker, več žebļjev pripravlja

za križ in rakev najini ljubezni;
naj rajši le ne kuje! — a njen jezni
obraz strah kaže in zadet napuh.

XXVI

Ko bodo polja v zlatu potemnela,
bom spletel majhen venec iz pšenice,
iz kokolja in maka in plavice
za ljubo, ki mi je srce prevzela.

Ubogo krono iz žita in plevela
bi gledale postrani še kmetice,
vsa srečna v vlogi julijske kraljice
in vsa ponosna ljuba bo žarela.

Nič se mi ni zamere treba bati,
če tega, kar bi rad, ne morem dati,
ker ne privoščijo mi grdi časi;

pa kaj bi tudi moglo se podati
njej, ki ni dala smeha si pregnati,
pač bolj kot poljske rože, sončni klasi?

XXVII

Malikovalci zlatega teleta
so tebe, silno žezlo, tebe, sveta
tiara ukradli, rogajoč se usodi
opasali se z mečem vojskovodij,

oblekli kot za pust talar sodnikov,
brez madeža blesteči plašč zdravnikov,
obesili čez ramo, da bo mera
sramote polna, tebe, sladka lira:

zdaj v gneči okrog njega, ki mu bruha
iz gobca in nečistega trebuha
denar pomešan z blatom in krvjo,

po štirih se plazeč, rijejo s telesom
kot lačne svinje, z nenasitnim besom
vse, kar le morejo doseči, žro.

XXVIII

Kot se je tisti drugi Bog nekoč
umaknil za preizkušnjo v kruh in vino,
se je Bog naših dni, posnemajoč
ga, skril v papir in rdečkasto kovino.

Kot on, v neznatnem drobcu pričujoč,
obeta nezaslišano vsebino
sladkosti, svet premagujočo moč
služabnikom, ki se jim da v lastnino.

Seveda je prihranil to čezmerno
dobroto tistemu le, ki se verno
mu ukloni, na kolenih ga časteč;

in če pred njim ležijo v prahu siti,
tajili bi ga lačni, ki izgubiti
jim dano razen smrti ni nič več?

POGREBNIK JAKA DIMNIK

MAGAJNA BOGOMIR

Ta stvar se je zgodila tisti dan, ko je umrl veletrgovec s čevlji Valentin Mlakar. Jaka Dimnik je sedel v neki gostilni ob bregu Ljubljance in popival že od zgodnjega jutra. Sicer je od zgodnjega jutra ali pa vsaj od zgodnjega popoldneva popival že kakih šeststokrat, toda s takim veseljem kot tisti dan še nikoli ne. Pred seboj je imel razprostrt dnevnik in z blaženim izrazom na obrazu kar naprej in naprej prebiral velikanski, vso stran obsegajoči mrtvaški oglas, ki je našemu mestu oznanjal, da je umrl splošno priljubljeni veletrgovec Valentin Mlakar.

Kadarkoli je Jaka Dimnik popival, je bil mrk in srborit in je komaj strpel, če je kdo prisedel k njemu. Zato so se pijanci izogibali njegove družbe. To mrkost je še stopnjevala njegova pogrebniška uniforma, zlasti črni stolpasti klobuk, katerega ni niti v gostilni rad odložil, potem pa tudi okrvavljene očesne veznice in napihnjene ustnice, ki so odvezemale njegovemu obrazu vsako milobo in je vsakdo videl le odurnost na njem. Najsi je popil še tako velike količine vina, ni bilo nikoli videti, da je pijan, vsaj opotekal se ni nikoli; niti takrat ne, ko je zvrnil v z vinom napolnjen želodec še četrť ali pol litra žganja. Nasprotno, ob pogrebih in med stražo ob mrličih se je držal tako slovesno in spoštljivo kot noben njegov tovariš in kadarkoli je med pogrebom igrala godba, se je zdelo, da mu le ta sama premika noge naprej in iz njegovega obraza je odsevala tolika trpkost, da je moral zbuditi pozornost pogrebcev in gledalcev. To slovesno vedenje mu je ob pogrebih premožnejših mrličev prineslo često kakih sto ali celo dve sto dinarjev nagrade, poleg tega pa je bilo tudi vzrok, da je ravnatelj rad prezrl njegovo pijančevanje ne glede na to, da je moral Jaka Dimnik vzdrževati tudi ženo, osemletno hčerko Julijo in petletnega, od rahitisa zelo pokvečenega sina, ki mu je bilo tudi Jaka ime. Nihče ni vedel, v kakšnem odnosu je živel Dimnik s svojo družino, toda če prav na kratko povemo, je bilo stanje tako: ženo je nekako ljubil in sovražil iz vsega srca (zakaj, bomo že še spoznali), hčerke Julije se pa nikoli ni mogel dovolj nagledati. Ta je bila edino bitje na svetu, ob katerem se je lahko nasmehnil. Silno je bila podobna materi, ki ji je bilo tudi Julija ime, in v Dimniku so se ob njej nemara obudile tiste podobe, ki jih je sanjal tedaj, ko je spoznal ženo. V tej slepi ljubezni in skoro neprestani vinjenosti ni zapazil, kako zbuja v svoji hčerki odpor, kako ona preplašeno strmi v njegove okrvavljene oči in kako se boji trenutka, ko bo njegova nežnost postala tako velika, da si jo bo upal vzeti na kolena. Sina pa je mrzil. Pred petimi leti je njegovo rojstvo Dimnika in ženo že skoro docela spravilo. Dimnik takrat še ni veliko popival, toda kadar je prišel v gostilno, je gnjavil vso okolico s hvalisanjem svojega sina in iz njegovih besed je bilo videti, da na svetu res ni brihtnejšega otroka kot »tisti mali Jaka«. Ko pa je otroku bolezen zveržila njegovo poprej lepo raslo telesce in se mu je začela glavica strašno večati, sta se v Dimnikovi duši podrli dve tretjini dobrega sveta. Otrokovovo vedenje je postajalo vedno bolj topo, njegove oči pa plašne in široko odprte; začel se je plaziti po vseh štirih in je končno dneve in dneve nepremično prečepel v najbolj mračnem kotu kuhinje. Menil se ni niti za materine lju-beznivosti, ki mu jih je v svoji žalosti izkazovala, niti za očetove surove

besede, ki so vedno pogosteje deževale nanj. Mogoče je hotel oče s temi besedami potolažiti prevaran ponos in podkrepiti upanje, da bo sin le ozdravel, toda ker se to ni hotelo pripetiti, je končno zamrzil otroka in se ni več brigal zanj. Le kadar je hotel zbosti ženo, je vprašal: »Kako napreduje tisti tvoj bučman, a? Meni se močno zdi, da ne bo nikoli iznašel smodnika.« Prva leta se je žena dostikrat trudila, da bi odvadila moža pijančevanja. Dovolj denarja je zapravil z njim in v stanovanju in v kuhinji je trajno primanjkovalo mnogih najpotrebnejših reči. Toda zgodilo se je, da je mož komaj čakal, kdaj se bo utrgal plaz njenih grenkih besed in očitkov in da je bil nadvse vesel, če so se ji udrle tudi solze. Ob taki priliki je utaknil obe roki v hlačna žepa, jo srepo pogledal ter raztegnil usta v porogljiv nasmeh. Tako se ji je rogal kake pol minute, nato pa se je nenadoma zresnil in žena je zaslišala vedno iste besede: »Vsak ima svoj greh in svojo pravico: pijanec naj greši po svoje in po svoje naj greši vlačuga.« Potem je nekaj časa opazoval učinek svojih besed in ko je videl, kako je žena povescila glavo in vzliknila: »Jezus, Jezus, ti mi pomagaj, ta surovina ne more pozabiti,« se je raznežil, jo počasi in nerodno objel in vprašal: »Julija, ali sta odšla bučman in Julči spat?« Ko je prikimala, jo je prijel za obe rami in jo rinil pred seboj v spalnico, kjer jo je zagrnil z ljubeznivostmi, ki niso bile igrane, ampak celo nekoliko podobne tistim, ki ji jih je izkazoval prve dni njune ljubezni. Potem je zaspal kakor ubit. Drugo jutro je bil zopet surov in mrk in včasih se je povzpел celo do stavka: »Kar je pokošeno, je pokošeno, in otava nima nikoli toliko cvetja kot prva trava.«

Tisti dan pa, ko je umrl Valentin Mlakar, je bil Jaka Dimnik v gostilni od veselja tako ginjen, da je poklical k svoji mizi nekaj stalnih pijancev gostilne na Ljubljaničnem bregu. Začuden in boječi so prisledli k njemu, toda Jaka Dimnik je takoj naročil nove pijače in potem pokazal s prstom na velikanski oglas: »Ta je torej danes umrl in jaz sem določen, da bom ponoči stražil njegovo truplo, prav jaz, ha, prav jaz, ali me razumete ali ne; prav jaz — ali me razumete?« »Pa zakaj se tega tako veselite?« so se začudili pijanci. Hlastno je obrnil list in pokazal na članek, ki je na dolgo in široko opisoval vsa dobra dela, ki jih je storil Valentin Mlakar našemu mestu. S porogljivim glasom je prečital cel članek in treščil potem s pestjo po mizi: »Piše, da ni nikoli prezrl sirot, ta lump. Seveda piše list tako, ko pa je samo z njegovimi oglasi zaslužil lepe tisočake. V resnici pa vsa pesem nekoliko drugače poje. Bom ja vedel jaz, ki sem služil pri njem dolga leta za kočijaža. Ali se mar nisem vozil z njim takrat, ko je nabavljal karton v velikanskih kupih in ga velel devati v podplate vojaških čevljev, tako da so se ti že na prvem maršu skozi Karpatе razlezli v močnik in so vojakom zmrznila in odgnila stopala? Ali se to pravi, da ni prezrl sirot, kaj?« Pijanci so se razsrdili in so tudi oni bili s pestmi po mizi: »Če je tako, Jaka Dimnik, naj ga vzame hudič!« Dimnik se je zarežal: »Ne en hudič, sto hudičev, če je res kaj na onem svetu. In če je res kaj na onem svetu, tedaj je bila prava božja volja, da ga je zadela kap in da ni utegnil več skrtati svoje rozmate duše. Sedaj mu bodo hudiči še malo hušje strojili podplate kot jih je on vojakom. Danes bi želel, da bi bil jaz sam hudič. Razbeljene, po centimeter debele žeblje bi mu zabijal v podplate in še v zadnjico bi mu jih zabil par sto.« Ta živa groznja je spravila pijance naravnost v navdušenje. Predstava, kako zabija Jaka Dimnik Valentinu Mlakarju žeblje v zadnjo plat, je

povzročila tak krohot, da se je tresla miza od podhrtevajočih trebuhov. Dimnik je postal samozavesten, kajti začutil je, da je sedaj on središče vsega omizja. Od trenutka do trenutka mu je naraščal greben in nadaljeval je s hripavim zanosom: »Piše v časopisu, da ni nikoli prezrl sirot. Bom že jaz vedel, kakih sirot, saj sem bil njegov kočijaž. Niti ene sirote ni prezrl. Jaz sem mu jih moral voziti zvečer na dom in zjutraj z doma, ko so bile tako zdelane, da še stati niso mogle, uboge sirote, ha, ha! V njegovi vili je gramofon vse noči tulil marše, ki so bili nekoliko drugačni kot vojaški v Karpatih ha-ha, in ta usmiljeni človek je s svojimi sirotami požrl toliko šampanjca, da bi z denarjem, ki ga je izdal zanj, eno leto krmil vse brezposelne Ljubljancane.« Potem se je zamislil in nadaljeval mirneje, skoraj s pobožnim glasom: »Nocoj bom ob njegovem truplu prosil hudiče, naj mu navijejo kake druge sorte gramofon.« Zvrnil je zvrhan kozarec slivovke vase in se potem kar naenkrat resnično razsrdil: »Kaj mislite, da so mu bile baletke in druge take prikuhe dovolj za njegov nenasitni vamp? Nепrestano je menjaval služkinje in sploh je ni bilo ženske, ki bi se mu mogla upreti. Mrha. Imel je velikanske črne oči in če jih je zapičil v katero, je kar vztrepetala, kakor bi jo hipnotiziral. Kar omahnila je proti njemu, pa če je bila poročena ali ne, vseeno. Saj se mu še jaz nisem upal gledati v oči, kadar me je hrulil. In vitek je bil ta hudič, da sem se moral vedno čuditi, kam je šlo vse tisto, kar je požrl. Da, da, tiste oči — enkrat je bilo že vse tako, da bi ga s pestjo treščil vanje, pa me je pogledal in se pri tem tako zarežal, da nisem mogel dvigniti roke — in še odpustil me je potem. Pa naj me danes hipnotizira, če more.«

Vse to je govoril zelo glasno, potem pa, ko jih je prisilil, da so izpraznili vsak še po par kozarcev, je začel pripovedovati skrivnostno in skoraj šepetaje: »Seveda boste mislili, da sem bil pijan kot vol. Toda verjemite ali ne verjemite, jaz sem že pred štirinajstimi dnevi vedel, da ga bo kmalu vzel — kar povejmo: hudič. Ravno opolnoči sem vstal prav iz te gostilne in mislil udariti kar naravnost domov. Hotel sem domov, pa mi je nenadoma nekaj obrnilo noge ravno v nasprotno smer. Že leto dni nisem bil v bližini njegove vile. Takrat pa me je kar zagnalo, da sem hitel, hitel in kar naenkrat stal pred njo. Strmel sem nekaj časa proti njegovemu oknu, ko pa sem se okrenil, sem v trenutku zagledal visoko, črno senco, ki je šinila čez cesto in se skrila za ogel njegovega vrta. Najprej sem mislil, da je to moja lastna senca, toda ko sem pogledal na ulico, sem videl, da je moja senca od mesečine ravno na nasprotni strani ceste, na sosedni hiši. Šel sem potem počasi proti oglu, korak za korakom, in medtem skrbno pazil na svojo senco, ki se je pomikala z menoj. Ko sem dospel do vrtnega ogla, sem tiho pogledal, če je ona druga senca še za njim in čujte — stala je tam za trenutek nepremično, visoka in črna, potem pa je bliskovito šinila za drugi vrtni ogel, dočim je moja senca obležala nepremično na cesti. Tedaj mi je postala vsa stvar naenkrat jasna in razumljiva: satan je prišel oprezovat okoli njegovih oglov in vedel sem, da ne bo dolgo, ko mu bo zavil vrat. Moram reči, da me je za nekaj trenutkov popadel strah, a takoj potem sem se na glas zarežal in tudi na glas zaklical: Prav je, da si prišel in nič ne odlašaj; tistole okno tam gori je njegovo! Stopil sem še za tretji ogel, da bi zopet videl senco, pa je ni bilo več. Kaj pravite na to, a?« Pijanci so z odprtimi usti strmeli vanj in niti enega ni bilo, ki bi mu ne verjel.

Jaka Dimnik je privlekel iz žepa globoko kositrno čutaro in ukazal natakariici, naj jo napolni s slivovko, ki bo dobra za ponoči. Potem je plačal, pokimal pijancem in se brez besede napotil domov.

»Kaj boš moral nocoj na stražo, da si prišel tako zgodaj domov«, ga je vprašala žena. — »Stražo. Odpri takoj kredenco in postavi dva kozarca na mizo! Boš pila z menoj!« Žena je strmela. Še nikoli se ni zgodilo, da bi jo bil silil piti. Skoraj razveseljena je izpolnila ukaz. Napolnil je oba kozarca do roba in enega porinil pred njo: »Eks, rečem!« — Srepa jo je pogledal. — »Sem mislila, da je vino, pa je žganje,« je rekla plašno, ko je dvignila kozarec. »Eks, sem rekel«, je zakričal mož in udaril z levico po mizi. Zvrnil je žganje vase. Tudi ona ga je popila, toda takoj potem jo je popadel hud kašelj, ki ga dolgo ni mogla pomiriti. On jo je posmehljivo opazoval: »Ni čudno, da se ti je zaletelo. Že naprej sem vedel, da se ti bo. Res čudno bi bilo, če se ti ne bi. Takrat se ti seveda ni zaletelo, čeprav sta izpraznila tri steklenice. Če pa piješ z menoj, se ti seveda mora zaleteti. Le počakaj, takoj se ti bo zaletelo še bolj.«

Počasi je privlekel iz žepa časopis in ga razgrnil po mizi. Pokazal je s prstom na mrtvaški oglas in dejal: »Beri!« — Žena je pogledala oglas in ni odprla ustnic. Roka, s katero se je opirala ob mizo, ji je postala kakor otrpla: — »Beri,« je ponovil mož grozeče in ji nepremično strmел v obraz. — »Valentin Mlakar«, je zlogovala jecljaje, skoraj jokavo. — »Valentin Mlakar — danes ob dveh popolnoči je nenadoma zatisnil oči splošno priljubljeni veletrgovec, član... Planila je v glasen jok. »Kaj me mučiš, saj meni je vseeno, če je umrl,« je hlipala. »Upala sem, da mi boš dal mir vsaj takrat, ko bo poginil. Ti pa...« Mož jo je prekinil z zasmehljivim glasom: »Vseeno ti je, seveda, vseeno, pa se ne moreš niti toliko premagati, da bi se glasno ne cemerila. Ali hočeš, da pokličem zdravnika za slučaj, če bi ti hotelo počiti srce, a? Jaz to noč ne bom imel časa, da bi te tolažil. Sporočili so mi v gostilno, da ga bom moral imeti to noč. Ali razumeš, v njegovo vilo pojdem, in morda leži ravno v tisti sobi, kjer... a, razumeš? Rad bi videl, kako se bo držal, ko se bova spet srečala. Seveda, danes te najbrže ne bom zalotil pri njem, kaj?« Žena je stisnila pest na prsi, da bi premagala razburjenje. Stala je pred njim nemočna, slabotna, na pol uvela, na pol že starikava. Hotela je zakričati, da ji je vsega dovolj, da bo pustila vse skupaj in pobegnila. Še pes bi ne preстал, če bi ga kdo pretepal leta in leta. Toda njen odpor je ugasnil že takrat, ko jo je zalotil v nezvestobi. Saj sama ni vedela, kako se je zgodilo vse skupaj. Komaj štirinajst dni je bila takrat pri Mlakarju v službi kot kuharičina pomočnica. V tem času je spoznala in takoj vzljubila kočijaža Dimnika in tudi on njo. Toda za vse na svetu bi se mu ne vdala do proke, nobenemu bi se ne vdala. Prisegla sta si zvestobo in on jo je natanko opozoril na nevarnost, ki ji preti od Valentina Mlakarja. Smejala se mu je, ko je opisoval te nevarnosti, čeprav je bila stara šele sedemnajst let. In vendar se je zgodilo. Mlakar je stopil v kuhinjo, se ji zagledal v oči, jo počasi prijel za roko in jo odvedel s seboj. V sobi ji je rekel, naj pije. Potem jo je kar naenkrat slekel. Vse skupaj se je zgodilo kot v najlepših sanjah. Kdaj poprej si take ure niti predstavljati ne bi mogla. Odnekod izza zavese je prepevala godba. Opojen vonj se je širil po sobi. Nad njenim obrazom je visel lep obraz z velikimi črnimi očmi. Mlakarjeve roke so se oklenile njenih prsi,

da je vzkliknila od sladkosti in se pričela razigrano hihetati. Njegovo lice se je stisnilo k njenemu in je dehtelo po vrtnicah. Nato je v opoju skoraj izgubila zavest. Potem je planil v sobo njen fant in hotel udariti s pestjo Mlakarja v lice, pa ni mogel. Ona se je prebudila v grozi in se naenkrat zavedla greha. Fant jo je odvedel na vrt in jo tam toliko časa bil po obrazu, da se ji je poredila kri iz ust. Nato jo je pahnil v neki grm in zbežal na cesto. Polna sramote je prejkala do jutra in drugi dan se mu ni upala pogledati v oči. Tisti dan je izgubil službo. Ko je odhajal, je zapustila službo tudi ona in stopala za njim po cesti do gostilne, v katero je zavil. On je dobro vedel, da gre za njim, toda niti enkrat se ni ozrl.

Našla je službo v predmestju in že skoraj prebolela bolečino in sramoto, ko se je Dimnik naenkrat spet prikazal k nji in jo mrko zaprosil za roko. Ni mogel prestati brez nje. Sledila mu je k oltarju hvaležno in ponižno, misleč, da bo odslej vse pozabljeno in oprano. Nikoli ji ni postal nezvest, toda za eno stvar jo je prevaral tisočkrat: za odpušcanje. Morda je v začetku mislil pozabiti na vse, toda poprej je hotel s pijačo ubiti grenkobo v sebi; toda s pijačo mu je ta grenkoba samo od leta do leta naraščala in končno je le še v hčerki videl vse tisto, po čemer je sanjaril morda od prvega fantovskega leta.

Take misli so ji sedaj ponovno drvele skozi možgane, ko ga je gledala in ko ji je ugašalo zadnje upanje, da bo Mlakarjeva smrt izbrisala vse skupaj. Beločnice so se ji zalesketale od solz in mesto, da bi, razburjena radi njegovih besed, vzrojila, je skoraj plašno zajecjlala: »Jacek je zbolel. Skoraj štirideset stopinj vročine ima. Ali naj pošljem po zdravnika?«

Mož se je za trenutek zdrznil, nato se je zahihetal: »Bi bilo menda boljše zanj, če bi umrl! Kam si dala Julči? Julči naj pride, si razumela, Julči naj pride!«

»Julči je zaspala. Ali naj jo prebudim?«

Zamahnil je z roko: »Seveda jo moraš poslati spat, preden pridem jaz domov. Kaj se morda bojiš, da bi ti je ne prevzel, kaj! Ni je treba buditi, saj pojdem takoj k onemu.«

»Čakaj, da ti pripravim večerjo!«

»Ni treba. Nisem lačen,« je zamomljal, vtaknil čutaro s preostalim žganjem in časopis v žep in odšel proti vratom. Tam je za hip obstal, se okrenil in polglasno ukazal: »Če ima res vročino, stopi po zdravnika! Morda je res kaj nevarnega. Če bo potrebno, naj ga spravi zdravnik v bolnico. Tu imaš ključ od predala. Notri je še sto deset dinarjev. Če bo računal več, mu reci, da mu bom jutri doplačal.«

Vrgel je ključ na mizo, se okrenil in odšel v noč.

.....

Ko je stopil na vrt Mlakarjeve vile, je ta sijala v polni mesečini. Nekako pošastno so se vile smreke v zrak in visoka lipa pred oknom Mlakarjeve spalnice se je zdela v mesečini kot razsvetljena otrpla kulisa. Jaka Dimnik je zazijal navzgor proti oknu. Od trenutka do trenutka se je na njegovem obrazu večal izraz zadovoljnega zadoščenja: »Pognal si me iz te hiše in sedaj se vračam vanjo, pa mi prepriči, če moreš, ti

napihnjeni hudaver!« — Pritisnil je na zvonec. Odprla je hišnica Neža, ki jo je Dimnik takoj spoznal. Imela je objokane oči, kar ga je razsrdilo: »Seveda se lahko cmeri, ko se ne bo mogla več valjati pri njem«, je pomislil, glasno pa je rekel: »Mislim, da me še poznaš, čeprav sem v drugi službi in čeprav me nisi videla že dolgo let. Mi ni treba praviti, kje je! Gori leži v spalnici. Sem videl, da je okno razsvetljeno. Le dobro se zakleni, da te ne pride strašit — saj vem, da sta se dobro poznala.« — Okrenil ji je hrbet in se napolnil po stopnišču navzgor. Nalašč je stopal trdo, da so koraki odmevali po vsej hiši. — Mrtvaška spalnica je bila odprta široko na hodnik, ki so ga medlo razsvetljevale sveče, razpostavljene okoli odra. Dimnikov tovariš se je razveselil, da ga je prišel Dimnik izmenjat skoraj eno uro prezgodaj. Dimnik pa je privlekel čutaro iz žepa in mu ponudil. »Srknj, saj ni nikogar, ki bi te videl. Kadar umre kak revež, jih je vse polno, ki se od večera do jutra cmerijo ob njem; kadar pa umre takle milijonarski bik, se ti ponoči vse poskrije kakor podgane po kotih, a k pogrebu se jih nažene kakor črnih mravelj. Mislim, da njegovi sorodniki od veselja sedaj kar cvilijo doma.« Tovariš je srknil nekaj požirkov žganja. Vendar se mu je zdelo službeno nespodobno, da bi ob odru glasno govoril. Zato je le pokimal in počasi odmahedral po stopnišču navzdol. Jaka Dimnik je ostal pri mrliču sam.

S hudobnimi očmi se je zazrl v Mlakarjev obraz in počasi pregledal vsako potezo na njem. Ta obraz se ni od tistih dni skoraj nič izpremenil, le velikanske črne oči so bile zaprte. Vendar se je Dimniku zazdelo, da je nekak porogljiv smehlaj na mrličevih ustnicah, kar ga je nenadoma navdalo z jezo. In kakor da bi hotel samega sebe opogumiti, je nastavil čutaro, ki jo je še vedno tiščal med prsti, k ustom in izpil vse žganje iz nje. »Na tvoje zdravje, Valentin Mlakar!« — Tisti porogljivi smehlaj pa ni hotel izginiti z mrličevih ustnic, celo še nekoliko porogljivejši je postal. »Še sedaj se mi reži«, je zamrmral na glas in sovražno, ker to dejstvo ga je zapeklo v dno duše. »Še sedaj se mi reži, kakor, da ni bil on tisti, ki mi je uničil življenje.« — Jaka Dimnik je nakremžil obraz iz boleznega spomina, ki se je naenkrat prikazal ves živ v njegovih možganih: »Tukaj v tej sobi mi je uničil življenje. Kot otrok je prišla v to hišo in samo cvetje je bilo v njenem srcu. Mislil sem, da bom jaz imel to cvetje in ga čuval vse življenje. Pa sem moral skozi tole okno gledati z lipe, kako mi jo je on poteptal v eni sami uri, da mi ni ostalo drugega kot prazno prokleto življenje; meni in njej. Poprej sem bil vesel in razigran, zdaj sem pa res samo pogrebnik. V eni sami uri mi je uničil vse skupaj. Sedaj se mi pa še po smrti posmehuje, kakor da bi vrag še ne opravil svojega z njim.« — S sovražnim pogledom je ošinil celo telo in ko je zagledal papirnate mrtvaške sandale, ki so na koncu odra zašiljene štrlele izpod črne tančice, se je zadovoljno zarežal: »Vojakom si prodajal papirnate podplate, da so potem zmrzovali v Karpatih, sedaj boš pa, požeruh, sam hodil v njih po peklu, da te bo peklo prav do požrešnega trebuha. Seveda — tudi blagoslovljeno vodo so ti postavili k odru; lahko bi ti jo postavili poln sod pa se ne bi mogel oprati v nji.« — Srditost in zagrenjenost se je polagoma izpreminjala v veselje. Jaka Dimnik je postajal razigran. Spomnil se je, da bodo postavili temu mrliču na grob velik spomenik z napisom, ki bo Mlakarju prepeval slavo, pa je začel premišljevat, kak napis bi moral stati na njegovem grobu. Verzi so mu kar drveli skozi možgane. Vajen je bil

prebirati verze na žalnih trakovih in na grobnih spomenikih. Spreminjal je tiste verze v različne parodije, toda z nobeno ni bil zadovoljen. Končno mu je šinil v glavo verz, ob katerem se je radostno zasmel:

Tu počiva Valentin Mlakar.

Umrl 15. V. 19..

— Ves narod se raduje,
ko v grobu plin ga napihuje. —

Minute so drvele naprej in naprej. Skozi napol zagrnjeno okno je bilo videti lipo in mesec, ki se je polagoma premikal od veje do veje. Popolna tišina je bila vsepovsod. Plameni sveč pa so se komaj vidno premikali od neznatnega prepriha. Bližala se je polnoč. Dimniku je šinila čudna misel v glavo: sklenil je ravno o polnoči Valentinu Mlakarju prečitati s porogljivim glasom mrtvaški oglas v časopisu. Nestrpno je pričakoval, kdaj bo udarila polnoč iz bližnje cerkve. Končno je začela biti ura zamolklo in monotono. Dimnik je segel v žep, stopil skoraj tik odra in slovesno razgrnil časopis. Toda v tem trenutku se je zazrcalil v njegovih zenicah neizmeren strah. Cela tista stran, ki je prej obsegala mrtvaški oglas, je visela sedaj bela in prazna pred njim, a le nekaj hipov, nato pa je papir šinil bliskovito iz njegovih rok kvišku proti stropu, obvisel tam za trenutek in potem počasi zaplaval v kot za oder. Poln groze je Jaka Dimnik počasi okrenil glavo, da bi pogledal mrličev obraz. In Valentin Mlakar se je dvigal, odprl polagoma velikanske črne oči in zastrmel v Dimnikove, ki so bile vse otrple od strahu. Mrličeva usta so se razširila za pedenj na široko in se razlezla v kotih v neskončno porogljiv nasmeh. Isti trenutek so se razklenile bogca oklepajoče roke in se počasi daljšale proti Dimniku, kakor bi ga hotele zagrabit. Dimnika je nenadoma zapustila otrplost. Zakričal je od strahu in planil na hodnik. Toda na hodniku je stala in poskakovala cela truma majhnih, komaj za pedenj visokih črnih možičkov, v katerih je takoj spoznal hudiče, ki so mu hoteli zastaviti pot. Nekateri so šinili v zraku in se zgrabili za njegove rame. Z vso silo se jih je otrešel in planil na stopnišče. Tedaj sta se dva strebra, ki sta podpirala strop, neslišno zvrnila navzkriž predenj in mu prekrižala pot. — Zagledal je Nežo, ki je na drugi strani hitela po stopnicah navzgor...

.....

Delirium tremens je trajal dobre tri dni, v katerih Jaka Dimnik skoraj ni zatisnil oči. Nato je zapadel v globok sen in spal nepretrgoma več kot štiriindvajset ur. Ko se je prebudil, je bila ura štiri popoldne in junijsko sonce je s polno močjo sijalo skozi okno opazovalnega oddelka na njegovo posteljo. Nekako začuden in kakor prebujen iz strašnih sanj, je pogledal skozi okno. Nato je polagoma okrenil glavo proti sosednemu ležišču in nekaj hipov ni vedel, ali prav vidi ali ne. Na sosednji postelji je ležal bučman — njegov sin Jakec in plaho upiral v očeta svoje skoraj prazne oči. Dolgo ga je oče opazoval in se zmerom bolj zavedal, kje se nahaja in polagoma, polagoma mu je postalo jasno, da mora biti njegov sinček težko, težko bolan, dosti težje kot on sam. Polotila se ga je neizmerna ginjenost, ko je videl pred seboj suhotni obrazek z nenavadno visokim, naprej izbočenim čelom in ko je opazil

do kosti izsušeno rokico, ki se je trudno dvignila in omahnila proti njemu. »Jakec, Jakec, Jakec,« je začel golčati stari pol na glas pol šepetaje in stisnil rokico v svojo dlan. Otrok se je skušal nasmehniti. Videti je bilo, kako je premaknil ustnice, toda ni se mu posrečilo spregovoriti, le v oči se je prikazal nekoliko živahnejši sij. Sedaj se je spomnil oče, da bi lahko vstal. Vstal je, se sklonil k sinu in ga vzel v naročje. Težka otrokova glava se je povescila na njegove prsi; drobno telesce pa se je v velikem naročju kar nekam izgubilo. Oče je neprestano božal sinovo glavo. Spomnil se je nekdajne ljubezni in poznejše mržnje do otroka in se zavedel, koliko ur je ukradel otroku, kateremu bi moral te ure žrtvovati. Sklenil je, da bo odslej nadomestil vse, kar je zamudil, toda zdravnik, ki je šel mimo, mu je pojasnil, da ni upanja, da bi otrok živel do noči. Umril pa je še pred sončnim zahodom. Vsedotodaj in še nekoliko časa potem ga je oče držal v naročju in skušal potlačiti jok, ki ga je grabil. — Kljub temu so bile očetove sanje v noči nenavadno lepe, a je nesmiselno, da bi jih tukaj opisoval.

Ko se je v zgodnjem jutru prebudil, ni bilo mrlička več v sobi, toda pri ležišču sta stali žena in Julči. Stari je nekaj časa preplašeno strmel v obe. Žena se je jokala in smehljala obenem. Boječe ga je prijala za roko, katere pa se je on takoj trdno oklenil, kakor da bi je ne mislil nikoli več izpustiti. Tedaj ga je hčerka objela krog vratu in stisnila svoje lice k njegovemu, saj se je na očetovem obrazu zrealilo vse nekaj drugega kot prejšnje čase in tudi njegove oči niso bile več tako okrvavljene. Tisto uro je bilo v tej bolniški sobi mnogo sončne svetlobe.

PESMI

G. K. CHESTERTON

SVETI JURIJ GRE NAD ZMAJA

Sveti Jurij na Angleško gre,
da se z zmajem bije,
preden pa se z njim spoprime,
piva naj bokal popije.
Kajti, vedite, ljudje,
taka borba ni igrača,
dajte piva vitezu,
dajte sladkega kolača.

Sveti Jurij na Angleško gre,
da devico reši,
ki za hrast privezana
zmaja naj poteši.
Sveti Jurij na Angleško gre,
slavno od davnine —
dajte vitezu fižola,
dajte suhe mu slanine.

Sveti Jurij na Angleško gre,
v bojni gre opravi,
v eni roki nosi križ,
kakor križar pravi.
Saj je vitez dobre volje
in pri kapljici junak,
preden daste mu orehov,
dajte poln mu polovnjak.

PESEM O VINU IN VODI

Vina v čaše, ne varčujmo,
naša čast s tem pridobi,
vode pa ne zaničujmo,
božji sta obe stvari.
Če kedaj pijačo drugo
angel kak ti dá sladak,
ga zahvali za uslugo,
pa iztóči dar v lijak.

Čaj je kakor vzhod, kjer raste,
žolt, mogočen mandarin,
vljudnih šeg gosposke kaste,
grešnih ne budeč skomin.
Ženske vse se mu ob kiti
kakor v haremu vrste,
zna pa v strup se spremeniti
kakor vzhod, kjer ga sade.

Čaj, ta vzhodna korenina,
pa je vsaj še poštenjak,
a kakao, sirovina,
je hinavec in plastak.
Laska, hlini se nevšečen,
ves priliznjen in sladak
kajpak, saj je lahko srečen,
če ga pije kak bedak.

Kot neurje je zalila
zemljo voda, plast na plast,
ko je v mestu pivska žila
vzela dobri kaplji čast.
Rdeče vino je rodilo
naši dobi smrtni ples,
in dobili smo mučilo —
sodavico iz nebes.

PESEM O PRVEM MORNARJU

Očak Noe je noje redil in druge perjadi obilo,
kar s korcem zajemal je jajca iz vedra za svoje kosilo,
užival je slonovo juho, obaro iz kitovih jeter,
in klet mu je bila premajhna, ko jadra razpel je na veter.
In često je ženi omenil, ko sta pri jedi kramljala:
»Kaj bi me brigala voda, če z vinom se ne bi mešala.«

Hrumeč se ulila je voda, pretežka je bila oblaku,
splavila skoraj je zvezde, kot splavimo lug po lijaku.
A Noe, ko sedem nebes bobneč grlo peklú oplakuje,
izbuli zaspane oči in reče: »Eh, menda dežuje:
Ves Matterhorn skril se je v vodi, kot skrije se v rudniku skala,
a kaj bi me brigala voda, če z vinom se ne bi mešala.«

Grešili smo: Noe in mi; noge so nas vinjene komaj držale,
zatorej so vzdržnika vzornika višje moči nam poslale.
Zdaj zevajo vinski domovi in pusta sta bar in kapela,
kar jeza je božja zemljane s prekletstvom dežnice zatela.
Prišla je na škofovo mizo, na mislecev višjih stojala,
a kaj bi me brigala voda, če z vinom se ne bi mešala.

MOJ DOM CASTLEPATRICK

Za rodni Castlepatrick srcé mi bije vneto,
zato ga na rokavu imam za epoleta;
gorí ko bakla živa, svinčenko, nož izziva,
je nežno, a pogumno, udarcem se ne skriva.
Moj dom je Castlepatrick, sree pa epoleta,
pred svetim Polikarpom se je vnelo za dekleta.

Naš vrli Liverpoolčan brž škornje si obuje
in v tvornico kot bacek hiti, ko hupo čuje.
Tam ni zabav in plesa, vrte se le kolesa,
le dimniki, ne usta, kade dim pod nebesa.
A dom moj Castlepatrick, srce je epoleta,
pred svetim Kolomanom se je vnelo za dekleta.

A v čadastem Belfastu od samih vraž živijo:
tam košnjo senožeti imajo za moríjo,
oranje jim je krutost, sežiganje strnišča
spominja na grmade, čarovniška morišča.
A dom moj Castlepatrick, srce je epoleta,
na Barnabove večer se je vnelo za dekleta.

VEČERNA MELANHOLIJA

Draga, glej, na nebu luč ugaša,
tako umira v srcu mlada vera naša,
bledí spomin na čas, ko tvoje je priznanje
zbudilo v srcu viteške mi sanje —
ko bila sva mladá.

O nekaj več je bilo kakor čar sveta,
o nekaj več kot svež utrip srca,
v gozdovih za graščino, ko bila sva mladá.

Glej, zvezde tonejo vse manjše za vrhove —
čemu živeti še, če mro osnove,
če ni več v srcu zlatih sanj in nad —
kot tisti čas, ko bil je ves svet mlad.
Ko prstan ni bil zgolj bleščeč obroč,
ko nam ljubezen je bilà najvišja moč —
med drevjem za graščino, ko bil je ves svet mlad.

PESEM O VEGETARIJANCU

Nebukadnezar, babilonski vladar,
je bil na žalost prevnet novotar:
Po rokah in nogah je lazil po travi,
jo goltal požrešno kar s krono na glavi.
Tra-la-la- tra-la-la, la.

Toda izvoljeni varuhi vere
videli v tem so znak božje zamere.
Znano je: Revež je vsak novotar,
kot Nebukadnezar, babilonski vladar.

Črni lord Foulon, Francozov zmagavec,
je bil po zmagi nadut domišljavec:
Krmil je gladne premagance s travo,
pa je sramotno to plačal jim z glavo.
Tra-la-la- tra-la-la, la.

Radi napuha je mož šel po gobe,
kajti z napuhom je vedno narobe:
Vsak naprednjak je bil revež vsekdar,
kot Nebukadnezar, babilonski vladar.

Simeon Skudder iz Maina je menil:
»Kaj ko bi bajko v resnico spremenil?«
Pa je postregel s svojo travno zalogo
Ircem, gradečim železniško proggo.
Tra-la-la- tra-la-la, la.

Toda le-tem ni šla trava v goltanec,
pa jo skupil po grbi možanec.
Revež je prerok in vsak novotar,
kot Nebukadnezar, babilonski vladar.

PESEM O MILIJONARJU MANDRAGONU

Milijonar Mandragon ni maral ne ženske, ne vina,
s problemi ni belil si glave, preprosta je bil korenina.
Obed si je klical na mizo z megafonom, motorjev obilo
in dvajset mu je telefonov za časa volitev rabilo.
Imel pa je tudi igračke,
mila dišeča in ljubke krtačke,
strojčke za striženje, svetla rezila,
mične malenkosti in lepotila.
Miljenec stroj mu je lajšal težave od zore do mraka,
stroj je umival, oblačil, bril in krtačil preprostega tega možaka.

Po poročilih ameriških listov — in okus je teh neoporečen —
je bil Mandragon fin, dostojen in čedno oblečen:
imel je okusen klobuk, lase lepo prečesane,
čevlje, hlače in suknjič, čisto preprosto izbrane.
Nič pa mu ni bil povšeči
kožuh iz tigrove kože,
ali na tuniki rdeči
priže in sončne rože;
pavji rep za klobukom, ki danes je v modi,
možu preprostemu ni bil pogodi.
To prija nemara slabičem, ki ljubijo ženske in vino,
Mandragon pa je ljubil preprosto življenje edino.

Mandragon več ne živi, smrt je pobrala veljaka,
zemske njegove ostanke krematorijska hrani baraka:
Ondi počiva in večno veselje uživa,
da ne razkraja kot drugim Adamovcem trupla mrliška mu njiva,
da se mu divje ni bati zverjadi,
da na goreči ne cvre se grmadi
kot žgalna daritev pogana —
ali da teka ne kvari slaba mu naša prehrana:
po krajcarju rum, sir, ki s pipcem se reže,
pa sta le luksuz človeku, ki vsemu preprostemu streže.

OSEL

Frčale ribe so tedaj —
iz trnja klil je figov cvet,
pohajal gozd iz kraja v kraj —
in osel je prišel na svet.

Odurne glave in glasu,
ušes, krilečih mi navzgor,
me kaže vrag zdaj tam, zdaj tu,
kot štirinožcev smešen vzor.

Izgnan, umazan v hudih dneh
kljubujem času in ljudem;
le tepi bič me, glad, zasmeh,
noseč skrivnost sem tih in nem.

Bedaki! Videl sem sloves,
prešerne ure in sladké:
so vriskali mi krog ušes,
metali palme pred noge.

PESEM ZOPER ŠTACUNARJE

Dobičkarska štacuna
je opomin kraj cest:
Ogibaj se je, potnik,
in hodi v krčmo jest.

Tam čaka te slanina
in sladka kapljica —
in Bog sam, vir veselja,
v nji roko ti poda.

Še rodno svojo mater
ta lakot bi prodal,
z ‚gospo‘ se ji dobrikal,
dodobra jo obral.

Roke si mel gladne:
»Še kaj, še kaj, gospa?«
A rajši bi jo vprašal,
kdaj pojde že s sveta.

Komiji z borno plačo
množijo mu blago,
‚Blagajna!‘ vprek kričijo
in kupce vabijo.

A v ‚kletki‘ ‚gospodična‘
z računi se poti,
od jutra do večera,
dokler ne odleti.

Prijateljem točiti —
krčmarjeva krepost —
bosjak brez evenka v žepu
mu tudi čest je gost.

A kdaj dobičkar koga
z buteljškami gosti?
Kdaj komu s sirom streže?
S pasteto v škatlici?

Arabsko sipo nudi
v sladkorju vam slepar,
smeti za sol najčičšo
prodaja za denar.

Konzerve razmetava,
ki v njih meso plesni,
in smeje se brezdušno,
če ves svet oboli.

Dobičkar trži z vinom
in žganjem pod roko,
med milom in sardinkami
pletanke v svet gredo.

In mnoga naša dama
ga srka v spalnici,
ko mi po krčmah ločemo
pred vsemi ga očmi.

Ničvredni ta dobičkar
ima svoj zlati hram,
kjer pridiguje vneto
pogin gostilnicam.

A lahko je ločiti
v sladkorju belem smet —
in trese se dobičkar:
»Oh, ta nestalni svet!«

Poslovenil Griša Koritnik

DAVORIN IVANOVIČ KOLENKOV

M. K.

(Konec)

»Kaj naj bi bilo!« je vzkliknil že rahlo nejevoljen, in jo jezno gledal. »Tako se nedolžno delaš.« Molčal je kratek čas. »Rad bi samo vedel, če je res vse, kar ljudje govorijo. Nič drugega.«

»A kaj ljudje zopet govorijo?«

Privlekel je iz žepa listič, ki ga je bil dobil, in ji ga dal, naj si prebere. Vzela je listič in ga brala z malomarnostjo človeka, ki je pripravljen na vse in ga nič novega ne more spraviti iz ravnotežja. Ko je videl, da je prebrala in zganila listič, jo je nekaj časa gledal od strani. Nato pa je rekel:

»Zdaj hočem samo, da rečeš: res je, ali pa: ni res. Nič več. Samo toliko poštena bodi, da odkrito priznaš.«

Likala je. Znala je dobro likati. Njegove hlače so imele skoraj vsak dan nove robove, in nikdar ni opazil, da bi novi robovi kdaj križali stare, kakor si je rad nekoč sam zlikal, in kar ga je jezilo. Zdaj je likala njegovo novo srajco, ki jo je bila sama sešila. Roka je vlačila likalnik sama od sebe, oči so gledale po likalnični sledi, in so vendar prezrle, da postaja ta pot čedalje bolj rumena, potlej že rjavkasta in naposled so se napravile za njo črne lise. In njen nos, ki je ločil vsako malenkost, ni sprejel neprijetnega dima, ki se je dvigal izza likalnice. Vedela je samo, da poleg nje stoji mož in čaka.

»Res je.« je naposled dejala. Njen glas je bil toliko jasen kakor prve dni.

Zdaj je vzela likalnico s srajce, se zagledala v tiste črne lise na hrbtni strani nove srajce, ki jo je danes njemu sešila. Z levico se je dotaknila teh lis, in napravila se je luknja.

»Samo to sem hotel vedeti,« je dejal on, prav tako jasno. »Torej si bila priležnica. — Lep poklic.« Okrenil se je, odprl vrata na hodnik, in slišala je, da je zunaj našgal cigareto.

Klara se je bila rahlo zganila. Ko so se duri zaprle, je sedla na stol, ki je bil ob mizi, in nagnila glavo na ožgano srajco.

Zunaj je pel sedemletni njen otrok in se ni brigal za stvari, ki sta jih mislila oče in mati. Lovil je metulje in čebele na rožah po vrtu, ki jih je bila zasadila Adela, da bi duhtele Martinu.

Dva dni po tem se je Martin odpeljal na počitnice. Bil je potreben spremembe zraka. Nekje med gorenjskimi planinami, kjer je tako svež zrak, je živela Adela Krivic.

Klara pa je naslednjega dne zaprla šolo, vzela otroka in odšla k materi. Samo kuram je nesla vsako jutro jesti v šolo.

* * *

Klara leži med jablanami. Na teh jablanah in hruškah, ki so raztresene po dolgem vrtu, že stare, z močno hrapavo skorjo, je jesen. Na zgodnjih jablanah in na črešnjah se jesen najprej pozna. Ko ni več na njih sadeža, tedaj prične listje rumeneti in odpadati. Odnokod prihaja poseben vonj. Po zapoznelih rožah, po odcvetajoči ajdi, ki je nekje tu prek vrtov posejana. Zrak sekajo drobni stvarci: bogve, kam potujejo. Nad

vsem tem je sinje nebo. Ako ga površno gledaš, se ti zdi, da je to sinji strop in za tem stropom mora biti drug svet, najbrž mnogo lepši kot je ta. Ko pa gledaš malo vztrajneje v to sinjino, ni več podobna nečemu ograjenemu, temveč bolj samo mehki ovčji volni ali gosjemu puhu: posegal bi vanj, in udalo bi se. In nekje za to sinjino so skrite zvezde. In se bodo šele zvečer izmaknile iz tega prečistega svoda.

Zemlja je hladna in Klarino telo upija ta hlad vase. Mehka trava, ki je po dežju spet pognala, ji boža lice in gole roke.

Tam spredaj je hiša, njen dom, ki sta ga bili kupili po povratku. Okenca so zaprta, na belih, nekoliko modro zaudarjajočih stenah ležijo še bolj modre sence jablan, ki stojijo okoli hiše.

Mati obrača voz, ki je stal pred skednjem. Prijela je za soro in s silo, ki ji je ne bi nihče prisodil, dvignila zadnji del voza in ga zanesla na stran. Stara Radošička žene iz hleva kravi, da ju zapreže v voz. Otrok drži v rokah bič in maha z njim proti kravam.

»Ostani doma,« ji kriči mati, ko seda na voz. In ko je položila na ta voz tudi otroka: »Zaklenila sem. Ključ je za okencem.« Voz se premakne in slišati je samo ropot s kolnikov, kjer stara Radošička kriči na krave: »Hop na, Vira.« Najbrž se je treba komu ogniti.

Popoldan pa je predolg, da bi ga Klara vsega preležala. V teh dneh pa se je tudi že naveličala sanjariti in nebo se nič bolj ne približa človeku. Čez dobro uro se je odpravila za materjo na njive. Na njivah že dolgo ni bila. Od tistikrat, ko sta se vrnila iz Amerike. Takrat sta kupili njive in tedaj je šla gledat z materjo, ker vse to je bilo njeno. Pozneje se ni brigala za to posest, samo mater je včasih slišala, da se je ali hudovala nad slabo letino ali pa hvalila pridelek.

Med vrtovi so mehke poti, pa po vasi ni treba iti in se tako lahko izogne ljudem, ki so radovedni: saj je odšla od moža.

Za vrtovi je gozd, pokošene jase, ob poteh mah, jarki še vedno suhi. Nizko drevje se sklanja nad pot, na krlikovcih zori droben sad: dozoreli je črn, dozorevajoči rdeč. Za gozdom je polje. Prostrana ravnina, prve njive so že razdrapane, in zdaj jih bo počasi več. Ali Klare ta razdrapanost ne moti. Saj ni nikdar živela s poljem. Videla je pririje v filmih. To pa niso pririje, to so nekaki vrtovi, kjer rastejo najrazličnejše stvari: malo koruze, malo krompirja, proso, ajda, zelje, paradižniki, solata, lan, konoplje in celo rože so tu in tam. Rumene buče gledajo iz razgonov po koruži.

Klara ni vedela, kaj so njive. Tudi ni sanjala o njih. Dolgo ne. Samo mati — ta je sanjala. Sanjala je o zidani hiši, o vrtu, o zemlji, o delu na polju. In morda še o čem drugem: o ljudeh, med katerimi je revna vzrastla. Morda se je hotela postaviti pred njimi: zdaj si lahko kupi zemljo, lahko si kupi hišo, vozila se bo na njive. In o lepem mirnem življenju, kjer jo nihče ne bo poznal. V tem svetu se bo Klara lahko poročila, ker bo imela zemljo in hišo.

Klara se je res poročila, imela je zemljo, hišo in gorice. Vsega je bilo dovolj, samo tistega življenja ne, o katerem je mati vedno pripovedovala in s katerim je Klara zmedla.

Po njivah so ljudje. Z motikami pregrabajo zemljo, po vratnicah in po travnikih za njivami otroci pasejo. A vse to je tako tuje za Klaro.

Mati je sklonjena k zemlji. Pregreba z roko in z motiko črno prst, meče na kup krompir, rumen okrogel sadež. Poleg nje dela stara Rado-

šička, takisto sklonjena. Za njima ostaja razkopana zemlja, njen otrok stoji na travniku pri kravah in poje z otroškim glasom. Ko obstane Klara pri materi, se ta iztegne. Njen obraz je rdeč, poten. Z rokavom si ga obriše in se zagleda v Klaro.

»Prišla si sem?« Rahel nasmeh je na materinem obrazu. Zadnje čase ga češče opaža. Včasih je bila mati resna, mirna, redko se je nasmehnila. Kakor bi vedno nekaj mislila. Zadnje čase, kar je Klara prišla domov, se včasih nasmehne.

Klara gleda njuno delo, posluša bolj samo zvok Radošičkinega pripovedovanja. Naposled pa reče ženski:

»Dajte meni malo motiko.« Ženska da motiko in gre v košare nabirat krompir, Klara pa se skloni do zemlje, prebira med prstjo, potlej spet zaseka in zopet meče sadež na kupe. Mati molči, le včasih se ozre po hčeri. Na Klarinem obrazu se nabirajo potne kaplje, v njene gole lakte se upira sonce.

»Večkrat bi delala,« izreče naposled mati. »Delo človeku tako dobro de.«

Klara ni nikdar delala na polju. A tudi zdaj je to delo ne potegne za seboj. Po polurnem delu vrne motiko Radošički. Ne zaradi utrujenosti, temveč, ker je v tem delu njej nekaj tujega. Ako bi delala od mladosti po njivah, kakor je delala njena mati, potem bi jo mogoče zdaj spet mikalo. Tako pa so te njive za njo tuje kakor vse drugo. In pastirska pesem ji ne vzbuja tistih spominov kakor materi, ker ni nikdar uživala pastirske radosti in pastirske svobode.

Na večer se vrača domov, nič bolj pokojna kakor prej. Na vasi je mir. Ta veliki mir ji ne ugaja.

A kadar ob večerih sedi pred hišo ali sloni ob oknu, se ji zdi, da sliši odnekod daleč klic sveta. Dolga leta se ni pojavljal, zdaj ga češče sliši. Včasi, kot bi udarjala kolesa vlaka ob tračnice. In kadar je najbolj pusto, tedaj mati navije gramofon; v teh črnih ploščah je kos dalnjega sveta, ki postaja čedalje mikavnejši.

* * *

Klara ni vedela, kako rada ima svojega otroka, dokler ni ta otrok resno obolel. Otrok se je igral po vrtu, pojal po kolnikih z drugo deco, prihajal domov blaten, prašen, spraskan. Velike oči so se vedno smejale, pomežikovale. Kodrasti plavi lasje so viseli na rame. Okrogli obraz je žarel, kakor dozorevajoča jagoda. Majhen, zafrknjeni nosek je tonel med debelimi lici. Njegovo čebljanje je zvenelo po hiši ves dan, kakor bi čmrlj obletaval pomladno cvetje. Vsak dan so se porajala nova vprašanja, na katera je bilo treba dajati prva pojasnila o svetu. Vsak dan je prinašal nove radosti.

A da ji ta otrok pomeni še več, tega se Klara ni zavedala. Šele zdaj, ko je obležal, ko je utihnil njegov smeh, ko se na njegovih majhnih debelih ustnih niso več porajala vprašanja, ko so samo široke oči gorele v vročici, šele sedaj je Klara začutila, da ji ta otrok pomeni prav mnogo, morda vse, kar je še lepega v življenju. Ročice so ležale na blazini ali pa so se stegovale, telo pa je bilo mirno. In zdelo se je, da je na otroka legla senca smrti.

Klara je poslala po zdravnika. Zdravnik je prišel, pretipal otroka, govoril tolažljivo Klari in nič ni bilo nevarnega. Le Klara ni mogla

verjeti njegovim besedam. Mati vedno natančno ve, če se otroku približa smrt. In še tako prepričevalne besede ne morejo vlti v njeno srce vere, da ne bo nič huđega.

»Gospod doktor,« je rekla Klara in privlekla iz omare dolarje, ki so še vedno ležali neizrabljeni. »Ako mi rešite otroka — tole bo vaše.« Bil je lep kup denarja. »Vse vam dam, kar hočete, samo otrok naj ostane.«

Ko je Martin izvedel, da je otrok resno bolan, da ga je celo že zdravnik prišel pregledat, je tudi sam po dolgem času stopil k Lakijevim. Klara se ni hotela vrniti, čeprav sta drugače že govorila drug z drugim. Toda on je hotel, da pride sama od sebe, da se spokori, da prizna, da je ona kriva.

»Klarica! Kako je?« je vprašal otroka, ko ga je poljubil. Držal je njegovo ročico v svoji roki in ga gledal.

Otrok je molčal, niti nasmehnil se ni in ni segel po njegovi bradi, kjer se je včasih rad igral z dlanjo, ker je ta brada tako ščetgala.

»Bolna si?«

Sedel je k otroku in mu položil roko na čelo. To je bil njegov otrok. Samo njegov. In čeprav mu ga je Klara rodila. Otrok ni to, kar so njegovi starši. Otrok živi v svojem svetu, raste v svojem in gre po drugačnih potih, kakor so hodili njegovi starši. In naposled — od vsega, kar je bilo ob srečanju s Klaro lepega, kar je bilo lepega sploh tista leta, je ostal samo otrok. Drugo je splahnelo.

»Kaj si počela z njo, da je obolela?« je rekel Klari, ko je prišla v hišo. Klara je postala za trenutek, se ozrla po možu, nato pa rekla:

»Jaz? Kaj naj bi pa počela z njo?«

»Pazila je nisi. Otroka je treba skrbno paziti.«

»Tako,« se je nasmehnila. »Jaz nisem pazila nanjo. Ti si pazil. Rada bi vedela, kdaj.« Pomolčala je za trenutek. Potem je rekla s spremenjenim glasom: »Sicer pa — tebi ni do otroka. Tebi je ta otrok odveč. Tebi je več tuja ženska kakor tvoj otrok. Tebi so več pesmi in neka umetnost ali kaj vem kaj. In ako bi bilo tisto sploh kaj vredno. Nekaj si si začel domišljati, da si pesnik, da si velik mož. In ko si si toliko časa domišljal, naposled res verjameš. In ko že to verjameš, potem misliš, da ti je družina v napoto, da tebi ni treba otrok. In če jih že imaš, da se ti ni treba zanje brigati. Naposled pa prideš in očitaš meni, da nisem pazila na otroka. — Ko bi ti vsaj enkrat sam pri sebi o nečem premišljeval in si hotel nekatere stvari priznati.« Hotel je ugovarjati, a ona se je okrenila in šla iz sobe. Potem se ni več prikazala, dokler je bil on v sobi.

Naposled je odhajal. Našel jo je v drugi sobi, v mali. Stala je pri oknu in gledala skozi. Martin je postal ob durih, pogledal ženo, potem skozi okno na vrt. Na vrtu — in tam dalje, kjer so se vrstile kmečke hiše, je bila pozna jesen. In spomnil se je tiste jeseni, ko je prišla ona prvokrat k njemu. Tedaj je bila mlada in lepa in smejala se je in vse njeno telo se je smejala. Zdaj je bila molčeča, njeno telo nekoliko okorno, spominjajoč ga na dozorevajoče ženske, ki se jim z lic odraža poslednji žar lepote. Morda jutri še ta izgine in potem je konec.

»Čuj,« je rekel, ko se ni okrenila. »Ali bi ne bilo bolje, da se vrneš?«

Klara molči. Gleda jesen. Morda tudi sama misli na tisto jesen, ko jo je pot zanesla k njemu, da bi si izposodila knjige. Morda misli na pajčevine, ki so visele spod njegovega stropa.

»Saj je to prav za prav bedasto.«

»Kaj je bedasto?«

»No, kaj. To, da ti živiš tu, jaz pa tam. Medtem pa najin otrok umira.«

»Zato naj se potlej vrnem k tebi, da tam umre? — Mislim, da sva ti bila oba odveč. Saj imaš drugo žensko. Jaz nisem učiteljica. Jaz se na pesmi ne razumem, ne pišem, tudi ne berem. — In ona je poštena ženska. Jaz pa nisem. In vendar je ona tvoja priležnica, kakor si meni očital, da sem bila drugim. — Meni prav za prav ni treba moža. Jaz nisem hrepenela po možu. Moja mati me je pregovorila, naj se vrnem. Tu, je rekla, me ne bo nihče poznal, oženim se, zemljo kupiva, hišo — in vse bo dobro. Nisem si tega želela, ne zemlje, ne hiše in tudi moža ne. Ali ko se je že vse to zgodilo, sem hotela imeti otroka. Bala sem se, da bi ne mogla roditi. Otroka sem pa hotela imeti. Sama ne vem, kako se mi je to porodilo. Ne v svetu. Tu doma.«

»To torej si hotela od mene,« je rekel počasi. »Mene si mislila varati.«

»Zato bi se odškodoval kakor bi hotel. Imam denarja in nisem nikdar pazila nate, kako živiš, niti te nisem izpraševala, kako si živel. In če sem te že vprašala, mi ni bilo do tega, da mi poveš resnico. In tebi naposled ni bilo do mene. Ti si ljubil prejšnjo učiteljico, ti ljubiš zdanjo učiteljico. Mene nisi ljubil. K meni si prišel in rekel: Moja žena moraš postati. Nisi rekel nikdar: Ljubim te. Postala sem tvoja žena, prala sem, ribala, kuhala, likala, vse sem ti opravljala, ljubil si lahko drugod. Kaj še hočeš od mene?«

»Nič več,« je odvrnil.

»Prav. — Ako bi se bil kdaj zavedel, da smo majhni ljudje, potem bi se morda dalo vse urediti. Ti pa si bil vedno prepričan, da si velik mož. Mislil si, da imaš neke posebne pravice, da celo moraš delati nekaj, česar drugi ne smejo. Zato si tudi mislil, da je Klara samo dekla pri hiši. Jaz sem bila tudi s tem zadovoljna. Nisem prosila nikakih posebnih pravic zase. Vendar —, kadar se boš zavedel, da si majhen človek kakor mi vsi drugi, da je vse to, kar počneš, neumnost, tedaj boš videl, da bi naposled le mogla skupaj živeti. Ti ne boš nikdar ničesar napravil. Ti si se lotil v življenju že tisoč načrtov, medtem nisi niti enega do konca izvedel. Tako delajo samo majhni ljudje. Veliki gredo do konca, in čeprav so že od začetka napravili pomoto.«

Nič več ni imel povedati.

Odslej je prihajal vsak dan, posedal po cele ure pri otroku, ne da bi s Klaro ali materjo kaj spregovoril. Kakor je prišel, tako je odšel. Zavedal se je samo, da je bil otrok vse, kar je imel lepega. In zato ga je z vsakim dnem močnejše ljubil.

* * *

Ko so otroka pokopali, se je Klara vrnila k Martinu. Soba je bila spet čista, povsod je bil velik red. V kuhinji je opoldne cvrčalo na štedilniku, prav tako zvečer. Klarini koraki so drseli po podu, se včasih ustavili, spreminjali smer, zamirali v spalnici ali v shrambi. Potlej je hodila po vrtu, pregledovala kokoši, pitala piščance. In zvečer je odhajala zgodaj spat, utrujena in z dolgočasena.

Prav za prav se ni mnogo spremenilo. In vendar je nečesa manjkalo. Otroka ni bilo. Ni bilo smeha, ne joka, ne povpraševanja, ni trebalo

zvečer praviti pravljic, da je ta otrok zaspal, ni trebalo šivati vedno novih oblek.

Minevali so meseci v tem tihem nastrojenju, ko si Klara in Martin nista imela ničesar povedati. Življenje je bilo razbito, kakor ranjena žival, ki se je zavlekla za grm in čaka ali pogine ali pa naposled vendarle okreva. Morda bi okrevala počasi, po letih.

Martin še vedno zahaja k Adeli. Adela je že nekajkrat rekla, da bo prosila za premeščenje. Vsako pomlad odhaja na počitnice s to obljubo. V jeseni pa se le vrne in živi dalje. Mogoče bere nove Martinove pesmi. Če jih Martin še piše. Klara ne ve za to. Zato, ker se ne briga za take stvari. Ali pa je že zdvomil v svojo moč? Ali še ljubimkata? Tudi za to se Klara ne meni. Do nje je hladen. Štiri leta je že v njenem zakonu vse tako hladno, tuje. In če kdaj spregovori kakšno besedo, je ta beseda prisiljena, izrečena samo iz dolžnosti, iz zavesti, da mora pokloniti včasih prijazno besedo tudi bitju kakor je Klara. Tam v drugi sobi je še vedno pesem. Adelin glas se še ni spremenil. Njeni rdeči lasje imajo še vedno prijetno barvo, drobne oči še vedno enako živahno gledajo v svet, se nasmihajo, in še vedno prinaša s seboj tisti prijetni vonj, ki omamlja, kadar ga srečaš.

In potem se je zgodilo poslednje dejanje, ki je bilo docela naravno, a vendar za Klaro tako strahovito: Adela je zanosila. Pred velikimi počitnicami. Za to sicer nihče ni vedel, razen teh treh.

Martin hodi okoli poparjen. Čuti, da bi bilo treba nekaj razjasniti, razvozljati, urediti. Trebalo bi s Klaro govoriti. A še druge stvari so, ki niso tako enostavne: Adela zgubi s tem službo. Če bo samo prestavljena, še ni tako hudo. Ali vendar: tu bo otrok. Ta otrok bo njegov in temu otroku ne bo Klara mati, temveč druga ženska. In do te ženske bo imel Martin posebno dolžnost. Na Klaro pa ga veže zakon. Vse to je Martina zadnja dva meseca spravljalo v obup. Bila je zanj prevelika zagata. Iz nje se izmotati — Martin ni zmogel.

Taval je okoli, se zapiral v spalnico, skušal brati, a je vendar samo kadil. Gledal je v strop, gledal skozi okno, prisluškoval podrsavajočim korakom žene, mislil na Adelo.

Potem je Adela odhajala na počitnice. Nič ni bilo urejeno zastran tega otroka.

»Nekaj moraš ukreniti,« je rekla. »Otrok je tvoj.«

»Da,« je kimal. Otrok je njegov. Samo kaj ukreniti v tej stvari.

»Zdaj sem jaz tvoja žena,« je dejala Adela. »Drugачe skočim v vodo. Ako hočeš, da tvoj otrok utone —.«

Martin je kimal v brezupu.

»Razporoči se z njo. Saj jo tako nimaš rad. Samo mučita se oba. In oba trpita.«

Ne, Martin se ne more razporočiti. Kot otroka so ga navadili, da je spoštoval zakone, ki so mu jih propovedovali. In med take stvari, ki se pri njih ni dalo nič ukreniti, je spadal zakon. Da — civilno je mogoče. Martin ni bil pobožen; ni nikdar mislil, ali verjame v kaj ali ne, ampak verjel je, da je zakon nerazdružljiv, da vse to mora biti, kakor pač je in se pri tem ne da nič preokreniti.

Adela se je odpeljala in ga povabila, naj jo obiše, da ji ne bo tak dolgčas. Zdaj je tako samo njegova. In o otroku se bosta menila in o vsem drugem: o pesmih, o novelah.

O pesmih in novelah —.

Saj vse to je bila velika pomota. Sen, ki ga je zasanjal mlad učiteljnik in ga niti kot učitelj ni dosanjaj. Ali je napravil vsaj eno samo pesem, ki bi bila lepa? Vsi, ki so brali njegove pesmi, so mu jih sicer hvalili, a so pozabljali na nje.

Majhen človek sem, se je skušal prepričati. Vse, kar sem počel, je bilo majhno, samo dokazoval sem si, da je veliko. Vsake stvari sem se lotil samo na pol, nikdar do konca. Tak sem bil v pesmih in tak sem bil v življenju. Lotil sem se vsega in pri vsem zavozil in popustil.

Enajsto leto že živim v tej vasi, je mislil. Ves čas nisem počel drugega, kakor učil tiste ure, ki so predpisane, nasvetoval kmetom, kako naj orjejo, kako naj kopljejo jarke, navažajo kamenje za ceste. V glavnem pa sem se opletal z življenjem, se lovil in se odbijal od ene strani do druge, ne da bi se mogel kdaj, ali vsaj hotel odločiti, da nekaj ukrenem in se potlej tistega držim.

Medtem je vsak teden dobival pisma od Adele, kako se je odločil. In v vsakem pismu ga je vabila, naj pride k njej, da ga tako nestrpno pričakuje. In naj prinese nove pesmi, da jih bosta brala.

Kako bedasto, je mislil Martin, piše — ali pa hinavsko.

Vendar si ni mogel kaj, da v avgustu ne bi odšel za ves mesec na počitnice. Ženi je rekel, da gre na morje. Ona pa je vedela, da odhaja na Gorenjsko, med planine, kjer je doma Adela.

A če ni on ničesar ukrenil v tej stvari, pa je ukrenila Klara. Ko je ostala sama, se je preselila k materi. Znova je poskusila oprijeti se dela, pa je ni potegnilo za seboj. Potem se je odločila. Odpeljala se je nekam, nekaj urejala v največji tajnosti. Niti mati ni vedela, kaj misli ukreniti.

Klara se je odpeljala. V Ameriko. Morda tudi drugam, Martin tega ni izvedel. Za seboj je pustila težko vzdušje. Dokler je bila v Martinovi bližini, je bila nekaj vsakdanjega, dolgočasnega. Zdaj pa je Martin vedel, da je imela v sebi nekaj, česar on nima in česar on ne bi zmoget. Zdaj, ko je ni bilo več, je postala lepa. Ne zaradi svoje telesne zunanosti, ne zaradi svojega življenja, svoje preteklosti, temveč zaradi tega, ker je napravila nekaj, na kar on nikdar ni mislil. Zato, ker je zmoгла napraviti nekaj velikega.

Adela je bila prestavljena. Nekam v hribe. Na šoli je ostal sam. V sobi je ostalo vse, kakor je bilo, ko se je tu sprehajala Klara, ko je tod hodil njegov otrok. Samo reda ni bilo več, ker mu ni imel kdo urediti stanovanja.

Strop je bil spet mrakoben, jesen je prinesla pajčevine, ki so se obe-sile nanj.

Martin bi rad mislil. O marsičem. Lahko bi mislil o Klari. Zdaj, ko je daleč in ko ve, da se ne bo več vrnila, zdaj bi lahko odkrito mislil. Lahko bi mislil na tisti nedeljski popoldan, ko se je prismejala v njegovo sobo. Lahko bi mislil, kaj je bilo krivo, da sta se tako odtujila drug drugemu, že prej, preden je kaj izvedel o njej. Lahko bi mislil na Adelo, na otroka, ki ga bo v kratkem dobil, lahko bi mislil, kako urediti vse to: ali se ločiti od Klare, ki je dejanski več ni, in se poročiti civilno z Adelo: ali je to pravilno ali ne in ali je naposled nujno. Kaj je pravilnejše, nujnejše. Adelina senca je bledela. Od tistega dne, ko je postala ženska, kakor vsaka druga. Ali ni bila Klara večja ženska? Zato, ker je napravila nekaj, česar tudi Adela ne zmore.

Dva meseca je tako poležkoval, nazadnje pa je napisal prošnjo za premestitev. Kamorkoli. In zdaj je to prošnjo res oddal. Zato, ker je čutil, da je tu življenje preveč razbito, da je v teh sobah preveč spominov, preveč sledov nečesa, česar on ni mogel razvozljati in presoditi.

In čedalje močneje je čutil, kako majhen človek je, kako je bilo vse samo sen, želja. Nič drugega.

Ko je naposled dočakal odloka za premestitev, se je razveselil tega. Pospravil je svoje in Klarine stvari, kolikor jih ni stara Lakijica odnesla k sebi. Poslovil se je tudi od stare Lakijice. Žena je molčala. Še bolj kakor takrat, ko je navijala gramofon za njiju, da bi plesala. Njen obraz je bil star.

»In če kdaj izveste za njen naslov, pa ji sporočite, da jo pozdravljam. Da je bila vendarle lepa ženska.«

Mati je molčala. Ali je bila strta? Saj se ji je izpolnil mladostni sen: postati bogata in se izkazati pred svojimi ljudmi. Ima zemljo, gorice, lep dom, lepe postelje, gramofon, bel kruh na mizi. Vsega ima. Vendar — morda tudi vse to človeku ni dovolj.

Martin se je selil. Požgal je svoje pesmi. Nima pomena se dalje s tem ukvarjati. Morda bo kdaj napisal iz tega novelo, roman, povest ali dramo. Morda niti enega niti drugega. Utonilo bo v življenju tudi to, kakor utone stotero takih malenkostnih ljudi.

Sedel je na vozu, se zavil v suknjo, da ga ne bi zeblo. Gledal je poslednjikrat po teh nizkih hišah. Deset let je tu živel. Ali v tem času se ni prav nič spremenilo. Še vedno je bržkone dovolj revščine po teh kočah. Cunj po kotu, prstena prašna tla, vlažne stene, raztrgani otroci. Bolni ljudje, neprestano pokašljujoči. Tudi ceste so še vedno blatne. Ljudje se ne brigajo za ceste. Seveda tudi jarkov še niso izkopali. Voda se nabira po njih in nima kam odtekat. In orjejo še vedno preplitko, to se vidi po preoranih njivah, ki so vlažne.

Martin Kuronja se pelje. Davorin Ivanovič je ostal v tej vasi, tu je živel in tu umrl. Martin pa odhaja. Še ni vse urejeno. Moral se bo naposled le odločiti zastran Adele in zastran otroka. Morda bo to le zadnje vprašanje, s katerim se bo ukvarjal, in ki ga mogoče sam niti rešil ne bo, ker se bo mogoče rešilo samo, kakor se je doslej vse, v kar se je zapletel.

Ni bil razočaran, ne vesel. Njegovo srce je bilo mrtvo, hladno, kakor to jesensko nebo, ki je ležalo nad vso pokrajino.

PRIPOMBE K LETOŠNJI GLEDALIŠKI SEZONI

PETER DONAT

Pisati gledališka poročila in zlasti še kritiko repertoireja je celo pri velikih gledališčih često nekam vsakdanje delo. Človek nehote zadeva ob vprašanja, ki sodijo pri vsej važnosti prej v kulturno politiko kakor pa v umetniško kritiko. Na drugi strani pa ni kajpak nič manj zapeljivo, posiljevati gledališče z literaturo in ga zapletati v abstraktne sfere, kamor prav za prav ne spada — bolezen, proti kateri so imuni igralci in režiserji, ki greše navadno v nasprotnem smislu.

Gledališče je slej ko prej samostojen svet z lastno, od literature neodvisno zakonitostjo. Saj si kljub celi vrsti uspešnih kičev skoro ne moremo misliti kvalitetne drame, ki bi ne bila hkratu odrska. Če sodobno eklektično gledališče toliko greši proti literaturi, ni zato nič manj res, da je najvišja klasična drama (Grki, Shakerpeare, Calderon, Moliere, Goldoni itd.) izšla prav za prav iz odra in ne narobe. Gledališče po tem takem ni nikakšna prilagojena literatura, nasprotno bi lahko preje trdili, da je bila drama v svojih najvišjih vrhovih le nekak sublimiran oder. Nemci, ki so imeli preje dramo kakor teater, in vsa romantika so še nekako spravljali ta dva elementa, moderna doba, ki malone izključuje veliko dramo, pa je dokončno porušila njuno notranje edinstvo. Moderno gledališče vseh smeri je zašlo na svoja pota in se odcepilo od literature, pri čemer je kajpak njegov nivo še vedno višji, kakor pa nivo sodobne drame. Mislimo si samo igralko Duse v D'Annunzijevih dramah! Ta nadvlada teatra se razodeva predvsem v hipertrofiji odrskih rekvizitov, sceničnih, glasbenih in drugih pripomočkov, ki so že davno prekoračili svoje dekorativne meje. Najbolj značilni v tem smislu so nekateri modernistični poizkusi (Meierhold, Tairow), reducirati dramo na golo sceno in ustvariti tako nekakšno »dinamiko« prostora — prav kakor bi ne bila drama ravno najbolj brezprostorska umetnost. Najboljši dokaz za to nam nudi že klasični in Shakespearejev oder brez kulis! Tak neliteraren oder so na primer tudi francoske predstave Shakespeareja v Odeonu s tragičnimi scenami na začetku in komičnimi na koncu, čeprav to ni le odrski eksperiment, marveč predvsem poizkus približati tujega avtorja gotičnemu, toliko samorodnemu in za vse tuje tako nepristopnemu francoskemu duhu. Vpričo teh predstav ne moremo več zameriti Voltaireju, če je dejal, da je Shakespeare barbar. V resnici je šele Pitojef ustvaril Francozom nekakšno mednarodno, eklektično gledališče. Celo Reinhardt (čigar film »Sen kresne noči« smo videli pred kratkim tudi v Ljubljani) kakor tudi njegov pariški epigon Pitojef sta dosegla največje odrske uspehe ravno na račun literature. Tako na primer Reinhardt v tem filmu stalno podreja poezijo realistični igri (napaka, ki jo je napravil že Stanislavski s Hamletom) in svojemu neizogibnemu forsiranju neke umetne intenzitete za vsako ceno — ne glede na to, da je ta film prav zaradi nekaterih edinstvenih posameznosti pokazal, kako globoko se izključujeta film in vsaka resnična drama.

Vsa ta notranja razbitost sodobnega teatra je še posebej očitna pri našem odru, ki se ne opira niti na sodobne slovenske dramatike, ker teh pač še ni, niti, kakor nekateri drugi odri (Burgtheater in zlasti Comedie Française), na tradicijo. Vendar se bo lahko imenovalo slovensko gledališče slovensko, ter bo dobilo svoj pravi smisel šele takrat, kadar bo služilo predvsem slovenski drami. Kot primer takšne povezanosti bi lahko omenili Gavello, ki bi se gotovo ne povzpел do tolikšne, danes skoraj nedosegljive dovršenosti (zlasti v Krleževih dramah), če se ne bi opiral na velikega dramatika Krležo, čeprav bi nam morda tudi Krleža vedel povedati o Gavellovem vplivu nanj. Naše gledališče pa podpira slovensko dramo zaenkrat le še vzgojno, z odrskim reševanjem čim večjega števila domačih poizkusov, torej ravno nasprotno kakor je bilo v Nemčiji, ko so morali igrati Schleglove drame še na Danskem, ker nemškega gledališča še ni bilo. Mislim, da je prav to pomanjkanje eden glavnih vzrokov brezstilstnosti našega gledališča. Če bi imeli izrazitega

dramatika, bi ta posredno ali neposredno tako odločilno posegel v naše gledališko življenje, da bi iz tega zrasla enotna miselnost in enoten stil, ki ga pogrešamo. Pomanjkanje te enotnosti se kaže danes pri vseh naših režiserjih, ki vnašajo v gledališče ne le nujne individualne posebnosti, marveč, ker često niso sami dovolj močni, tudi najrazličnejše tuje prevzete vplive. Zaradi teh nasprotujočih si smeri in gledaliških pojmovanj trpi tudi ansamble, ki je vsak čas izpostavljen drugemu vetru. Ker je prezaposlen in izčrpan do skrajnosti, je režijsko v marsičem nezanesljiv. Neredko se zgodi, da isti igralec v slabi režiji igra boljše kakor pa nekaj dni pozneje v boljši, in da prehaja danes v maniro in poprečnost, čeprav je še včeraj ustvarjal nadpovprečne stvari. Nivo igralcev stalno niha od premijere pa do poslednje reprize. Režiserji, o katerih se ne da tajiti, da so prinesli sprva vsak neko novo, osebno noto, so zadnja leta zašli v neko onemoglo letargijo, ki je postala po Gavellovem pojavu le še občutnejša. Celo njegov vpliv je bil v marsičem vse prej kakor pa vzgojen. Podredil in prilagodil si je ansamble v toliki meri, da ga je domala izčrpal za druge režiserje, ki jih je tako prevzel, da lahko smatramo zadnje leto njegove odsotnosti za pravo počasno okrevanje naših režiserjev.

Nič manjša brezglavost ne vlada v kritiki, ki ji manjka neglede na vse drugo predvsem solidnosti. Prenekateri recenziji je videti, da poročevalec obravnava dela ni bral in da ga pozna le z odra, kar je tem nevarneje, ker utegne režija, neglede na eventualne krajsave in predelave (na pr. Debevčev Strindberg!) povsem skaziti pravo lice drame. Tako se tudi dogaja, da poročevalec graja režiserja zaradi stvari, ki jih je predpisal že avtor. Naša dnevniška kritika je postala bolj ali manj nekakšna družabna kritika, ki hvali po možnosti vse, kar se hvaliti da, ali po načelih lista hvaliti more, sicer bi se o marsikateri predstavi skoro ne izplačalo pisati. Revije pa so navadno bolj vsezbijaške in prinašajo med drugim včasih cele literarne eseje o tujih dramah, o katerih zaradi neuspele izvedbe, malone nima pomena pisati *gledališke* kritike.

Repertoireja niti ne omenjam, ker vsi vemo, da je pod vplivom krize, ki so jo premagovali letos predvsem s forsiranjem komedije, ki naj bi bila po možnosti kvalitetna. Ves repertoire zadnje sezone bi lahko razdelili na »Kralja Edipa«, s katerim se hočem posebej ukvarjati kot z edino klasično in morda edino nadpovprečno dramo v letu; na nekaj odrskih, ali bolj neodrskih reportaž (Moliere, Tiran, Juarez); na moderno družabno dramo (Shaw, Galsworthy, Wildgans), med katero moramo prišteti tudi Begovičeve »Od danes na jutri« in Vesničev »Gosposki dom«, in končno na komedijo, od katere hočem obdelati predvsem Škvarkinovo »Tuje dete« in Ostrovskijev »Gozd«, ker se mi zdita oba najbolj značilna, prvo za Stupičevo, drugi pa za Kreftovo režijo in katerih gledališko pojmovanje je prišlo v obeh najbolj do izraza. Poleg tega in poleg nekaj lažjih komedij, so igrali še dvoje domačih del, Kranjčevega »Direktorja Čampo« in Goliev »Bratomor na Metavi«, o katerih sem že napisal poseben članek (v »Sodobnosti« in se tu ne ukvarjam z njima) tudi zato, ker odrsko nista prinesli nič novega in izrazitejšega. Namen tega članka pa je zaenkrat pred vsem na kratko karakterizirati naše režiserje, njihov način dela in njihov repertoire.

* * *

Sofoklejev Edip je že po snovi eden največičastnejših mitov grškega in vsega našega zapadnega sveta. Tako lahko pripisujemo veličino te drame, kakor pri malone vseh grških tragikih (če izvzamemo morda Evripida) že izročilu, v katerem je zajeta njena vsebina. Kar Edipa še posebej približuje naši moderni zavesti, je predvsem njegova centralnost in individualizacija: vse dejanje se vrtilo okoli njega samega, klasično pravilo, ki se mu je izneverjal celo Shakespeare. Zavest našega zapadnega sveta je bila individualistična, še predno je nastal ta pojem in bo ostala takšna tudi v vsakem bodočem, še tako kolektivnem družabnem redu. Prav ta individualizacija dviga Edipa tudi nad vse Sofoklejevo delo. Če ga primerjamo z Ajshilovim Prometejem, čutimo v poslednjem zgolj neko gigantsko upornost, ki je v vsakdanjem smislu morda še bolj individualistična, toda manj osebna in tragična. Sofoklejeva Antigona je zgolj plemenita pojava brez tragične krivde (ki je po Aristotelovem kanonu osnovna zahteva tragedije) in se ne pregreši proti nikomur. Prometej greši proti bogovom, ki jih (v neohranjenem delu) prisili k spravi. Edip pa greši hote ali nehote predvsem proti samemu sebi. Že njegova modrost je po grški morali nenaravna in jo morajo slej ali prej maščevati vsemu nadčloveškemu zavidni bogovi. Po orientalskem mitosu, ki so ga prevzeli Grki in na katerega opozarja tudi Nietzsche, se rodi modrijan le iz incesta, ker je že ob rojstvu premagal naravni red. Tudi Edipova modrost je v zvezi z njegovim incestom in njegovo nenaturnostjo. Njegova trenutna sprostitev od okov usode in povratak v naravni red, v propad se dogaja pred vami tako, da občutimo pravo metafizično, kakor pravi Nietzsche, pristno helensko vedrost ob tragičnem, ki mu sledi nato končno poveljčanje v »Edipu na Kolonu«. V tej metafizični tolažbi, v tem etosu, ki ga izžareva vsaka velika tragedija, šele občutimo dragoceni, toda neizbežno zgolj človeški pomen znanosti in njenega plebejskega optimizma: psihoanaliza, ki nam je odkrila Edipov kompleks, nas zdravi tako, da nam prikljče k zavesti naše skrite komplekse. Edipa pa naredi tragičnega šele njegovo spoznanje samega sebe. Edip, to je zlasti »Kralj Edip«, je tudi po obdelavi preprosta, morda najčistejša in najpravilneje grajena tragedija, kar jih poznamo. Pri Aristotelu nahajamo cel kanon nanj nanašajočih se pravil, kakšna mora biti, in Platen nam na istem primeru ni nič manj duhovito pokazal, kakšna ne sme biti tragedija. Hoffmannstalova predelava temelji predvsem v nesorazmerno okrajšanem zboru, kar je morda samo odrsko opravičljiva samovoljnost, če pomislimo, da je tvoril zbor stržen tragedije, iz katerega se je razvila vsa grška drama. Isto bi dejali o razdelitvi zbora in zborovskega teksta na posamezne osebe, in o treh gracijah, ki govore tekst ene same, celo moške osebe. Polagati na usta glavnemu junaku zborovski tekst pa se mi zdi Hoffmannstala povsem nevredna neokusnost. Prof. Šest je trenutno za klasično dramo edini v pošteveh prihajajoči režiser, primat, ki mu ga lahko pustimo brez posebnega zabavljanja, prav kakor tudi brez posebne pohvale. Predstava je bila morda edina v letu, ki je bila odigrana v pravilnem, čeprav umetnem in zato umetniško nevažnem ritmu, ki ga prakticirata tudi Reinhardt in Gavella ob istočasnem podrobnem obdelovanju. Na drugi strani pa prepušča Šest prav tako principiuelno avtonomijo igralcu, dvoje neskladnih principov, ki jih morebitni domisleki utegnejo le še »dramatizirati«. Njegova avtonomija, ki jo prepušča igralcem in ki je do neke mere opravičljiva zlasti pri klasičnih dramah in dramah v verzih,

postane pri količkaj realističnem delu čisto navadna neaktivnost in nebržnost. Edip, kakor ves kič, ki nam ga je zrežiral letos, je pokazal le to, da je včasih še vedno boljše, če ostane delo brez režiserja, kakor pa če bi ga slabo zrežirali. Tega načela bi se lahko držal tudi Ciril Debevec, ki zna »predelati« in pregnjaviti vsako dramo do absurda. Nemec bi dobrohotno rekel: Zuviel des Guten.

*

Druga važnejša predstava se mi zdi Škvarkinovo »Tuje dete«, s katerim se je prvič predstavil režiser Stupica. »Tuje dete« je kakor povsod, tudi pri nas vzbudilo nepotrebne senzacije. Ponekod so ga napadali celo skrajni marksisti, ki so mu očitali miselno reakcionarnost. Zanimivo bi bilo opazovati boj proti tej literarni reakcionarnosti v Rusiji sami, kjer doživljajo sedaj pravo poplavo klasicizma zlasti v arhitekturi. V resnici je to delo po svojih značajih in zlasti po nekaterih razporeženjih pravi konglomerat zgodnje ruske klasike v prozi in v drami. Edina drznost v tej drami je nekam mehanična situacijska komika, ki nadvlada njegovo nekoliko eklektično karakterno komiko. »Tuje dete« ni nikakšna družabna satira, marveč bi ga lahko imenovali pravo — s celo kopo posrečenih, čeprav vsebinsko ne vedno nujnih in spontanih duhovitosti opremljeni slavoslev človeški naivnosti. V ta mehanizem je mogoče utesniti samo tako naivne in tako strašno poštene ljudi, kakor so po ogromni večini junaki te drame. Avtor vsekakor niti ni skušal izrabiti vse tiste neovirane oblikovne svobode, ki jo prenese vsaka, zlasti še družabno kritična komedija, pravilo, ki ga je postavil že Schlegel in v katerem je bil najbolj dosleden ravno utemeljitelj komedije, Aristofanes. Kajti tako si lahko razlagamo, da so bile vse njegove, kakor tudi cela vrsta klasičnih komedij, bolj ali manj sami pamfleti.

To delo s svojim poenostavljanjem ljudi je kakor ustvarjeno za režiserja, kakršen je Stupica, ki ravno nasprotno od Debeveca, neprestano poenostavlja ter se dosledno izogiba vsaki napetosti in dramatičnosti in predvsem patosu, ki je in ostane, kajpak v naravni, iskreni obliki, jedro vsake umetnosti. Ta princip ima tudi za starejšega režiserja med drugim še to prednost, da se ta ne loteva ničesar, kar bi že vnaprej trdno ne obvladal in kar bi mu utegnilo nenadno zrasti preko zmožnosti, ki se jih pač nihče ne more točno zavedati. V resnici je prinesel Stupica nek povsem nov charme, ki je v glavnem v njegovih pianissimih. V njegovih režijah se najmanj vpije in razgraja. Toda pri tem je pozabil Stupica, ki je za enkrat še nekak genijalen amater in očituje močno pomanjkanje strokovnega znanja, portebasja in zlasti fonetike, na eno, namreč, da igralec, ki govori tiše, govori brez posebnega opozorila tudi mnogo počasneje. Tako njegove predstave v nekem smislu, prav kakor Debevečeve, trpe na pomanjkanju tempa.

Kako daleč gre to forsiranje preprostosti in nonchalanse, lahko vidimo, da se mu je doslej edini razburljivejši prizor v 3. dejanju Shaw-jeve: »Kako bogatiš«, povsem ponesrečil. Isto bi lahko bolj ali manj trdili tudi o Werfelovem »Juarezu in Maksimilijanu«, ki ni prinesel nič novega in kjer mu je škodil predvsem ogromen, nepregleden in povsem neodrski format. Končno pa ni važno, če se komu kaj ponesreči, marveč kaj se mu ponesreči. Videli smo, da na primer tudi Gavella nikakor ni doma v francoski klasiki. Iz Stupicevega načina režije bi psihološko v resnici

lahko sklepali na precej ozek, čeprav pri nas edinstven repertoire, to je predvsem lahka komedija in salon. Ti njegovi režijski principi so se odlično uveljavili tudi v »Pesmi s ceste«, ki je »Tujemu detetu« žanrsko povsem sorodna in v nekaterih konverzacijskih salonskih scenah Shawjeve drame »Kako zabogatiš«, ki jih je podal z diskretnostjo in fineso, kakor je pri nas še nismo videli.

Stupica je hkratu tudi inscenator, kar daje njegovim režijam, čeprav samo na zunaj, v marsičem neko zaključnost. Glede na nivo, ki ga je že dosegel, pa bi se lahko že otresel nekaterih modernistov, Tairowa in zlasti Meierholda, po katerem je prevzel svoje pojmovanje sceničnega in mehničnega odra; zaradi tega so mu nekateri očitali, da je tudi kot režiser pred vsem arhitekt, kar pa je vsekakor krivično in pretirano. Tak »mehanični oder« je na primer povsem nepotrebno beganje igralcev iz enega konca na drugega, tipično meierholdski domislek. Zelo originalen je njegov domislek poenostavljenja kuliserije v »Juarezu in Maksimilijanu«, kjer je ostal oder ves čas skoro neizpremenjen. Vendar ima tudi ta domislek to napako, da so ostale razlike med posameznimi, čisto realističnimi reportažnimi scenami, preveč nejasne in zabrisane. Kreft je šel v prav tako razvlečeni in povsem nedramatični reportaži »Moliere« še korak dalje in nadomestil pri neizpremenjenem odru kuliserijo z odgo-varjajočimi statisti, ki so tako prevzeli funkcijo prostora.

*

»Dies irae«, ki ga je zrežiral Ciril Debevec, je služil nekaterim za nekakšno dokončno obračunavanje z ekspresionizmom, ki ga dejansko več ni, in ki ga danes odklanjajo v imenu nič manj modnih izmov, novih realizmov, provincijalizmov in regionalizmov vseh vrst. »Dies irae« je pač edina Wildgansova in ena redkih ekspresionističnih dram, ki bodo ostale predvsem kot dokument prvega povojnega duha, z njegovo neurejenostjo, z lažnim patosom ter z danes malce smešno mešanico resnične in narejene, vsekakor umetniško neoblikovane groze. Ta drama, v kateri se močno ponavljajo motivi iz »Uboštva«, trpi predvsem na kopičenju in sovpadanju preštevilnih konfliktov in problemov, ki jih skuša avtor vsakega posebej dvigniti v neko nesorazmerno patetično sfero. Hubert, ki živi v nekakšnem edipsko-hamletskem odnosu do staršev, se ustrelil na dan mature, ko bi moral stopiti v novo življenje, zato ker spozna, da ni bil spočet v ljubezni in je tako »večni nerojenec«. To prokletstvo »nerojencev« je tudi poanta vse drame. Drug tak sovpadajoč problem je njegov odnos do propalega študenta Rabanserja, odnos, ki ga ni nič manj blede nakazal tudi Werfel (Juarez in Maksimilijan) v sicer povsem zanimivem problemu tragičnega »lepega človeka« v nasprotju z aktivnim kreativnim demonom. Ob pogledu na to prekipujočo življenjsko silo Rabanserja uvidi svojo ničnost in neupravičenost do življenja. Drugi važnejši motiv samomora, ki ga avtor nekoliko zabriše, je neuspeli spolni akt nekaj minut pred smrtjo, najiskrenejše in najdramatičnejše mesto, ki ga je Debevec po svoji stari navadi krajšal za najbolj pesniški monolog v drami. V ostalem je v tem tako patetičnem in pretežno v verzih napisanem delu čisto pravilno poudaril deklamacijo pred igro in upravičeno črtal preveč epizodični in realistični sceni z vedeževalko in z izposojevalcem oblek. S tem je popravil neodpustno napako, ki jo je zagrešil lani v »Beneškem trgovcu«, kjer je ravnal ravno narobe. Debevec,

ki je sam naš najbolj patetični režiser, ima vsekakor sposobnost ustvariti skrivnostno mračno razpoloženje v okvirju komorne igre — le da ga pri tem vedno zanese in da pretirano poudarja mesta, ki se mu zde globoka — v tem komadu pač ni mogel biti indiskretnejši od drame same. Njegova režija trpi tudi na njegovem nesrečnem literarnem, ali bolj ne-literarnem duhovičenju in psihologiziranju, s katerim utegne igralca le zmesti. Zato so vse njegove režije v nasprotju s Stupčevimi, vse tako komplicirane, mračne, težke, neokretne in dolgočasne in predvsem skrajno brez-humorne.

*

Bratko Kreft nam je po neuspelem eksperimentu z Bahrovimi »Otroki«, v katerih se je poizkušal z začetniki in z manj zaposlenimi igralci, podal Bulgakova »Moliera«, Galsworthyjevega »Družinskega očeta« in Ostrovskega »Gozd«, ki je njegova najboljša letošnja režija.

Ostrovski je edini ruski književnik, ki se je ves posvetil teatru, saj je napisal celih štirideset dram. Prinesel je v dramo malomeščanski, za takratne prilike nekoliko neklasični, trgovski milje, deloma ker je sam izšel iz njega, deloma pa tudi pod vplivom svojega učitelja Gogolja, čigar »Ženitev« se tudi že vrši v tem miljeju. Zato ga na splošno, vsekakor pretirano imenujejo utemeljitelja ruske ljudske drame, pri čemer merijo predvsem na revolucionarno, to je ljudsko poanto njegovih komedij. Njegove ne ravno klasično grajene drame trpe včasih na dolžini, na epizodičnem in nedramatičnem balastu in preveč epskem prikazovanju dejanja. Zato potrebujejo včasih zelo previdne odrske priredbe. Vendar odkljuje Ostrovskega zelo živahen in duhovit dialog in ostre označbe njegovih številnih in bujnih tipov, ki jih je moral šele vpeljati v literaturo. Medtem ko je ostal Gogolj še v mejah karakterne komedije, je Ostrovski predvsem družabni satirik. Vendar je nedosegljiv tudi v risanju značajev in svojem, čeprav pripovednem prepletanju nasprotujočih si lastnosti, grdega in simpatičnega, smešnega in heroičnega, kar je, kakor pravi Merežkovski, odlika le največjih umetnikov. Največji mojster v tem je ravno pisec Don Kihota. Takšna sta tudi Ostrovskega Don Kihota, Torcov iz »Beda in sramota« in lažni bogataš, lizun, toda kljub vsemu tako dobri in velikodušni potujoči igralec Nesreča v »Gozdu«. Kreft je pravilno podal njegovo moralno, revolucionarno lekcijo, ki se jo Nesreča nauči na pamet iz Schillerjevih »Razbojnikov«, z majhno dozo ironije. Ta način podajanja so Kreftu neupravičeno zamerili nekateri kritiki, ki jemljejo to retoriko preveč dobesedno. Z nekaj lastnimi stavki, ki jih je premalo, da bi sodili o njihovi kongenijalnosti, je odrsko izpolnil tudi konec četrtega dejanja, ki bi bilo sicer preveč nejasno.

Krefta zanima predvsem stilizacija in se skuša v svoji režiji prilagoditi razmeram in času, v katerem se vrši dejanje, kar je nujno potrebno in docela v skladu z njegovim realističnim repertoirejem. Tako je poudaril v »Molieru« sodobni baročni duh, v »Rodbinskem očetu« angleško domačnost, kjer mu je zlasti uspela stilizacija v tem okolju apartne francoske guvernante (ta vloga je mimogrede omenjeno najboljša letošnja kreacija Mire Danilove); ter končno v »Gozdu« eklektični, gizdalinski družabni ton predvojne ruske aristokracije. Kreft se ne ukvarja s podrobno analizo situacij ter pronica psihološko od zunaj navznoter. Kar se tiče igralca, mu prepušča prav kakor Šest principijelno avtonomijo

in vpliva nanj šele naknadno, iz okvira. Zdi se pa, da mu včasih manjka dovolj brezobzirne roke, da bi si v vsem podredil igralca, kar je glavni pogoj vsakega režiserja, če noče ostati general brez vojakov. Ta okvirna režija mu je tudi uspela v »Gozdu«, ki je edino notranje bolj ali manj zaključeno delo, ki ga je letos režiral in s katerim je ustvaril odrsko najbolj zaokroženo in harmonično celoto v zadnjem letu.

R A Z N O

RECITACIJSKI VEČER OB DESETI OBLETNICI SREČKA KOSOVELA

Skupina naših mlajših pesnikov je v ljubljanskem dramskem gledališču priredila 26. maja »Recitacijski večer sodobne slovenske lirike«, ki ga je posvetila spominu Srečka Kosovela ob deseti obletnici njegove smrti. Večer je otvoril najmlajši izmed recitatorjev, Bogomil Fatur, z nagovorom, v katerem je s toplimi besedami poudaril pomen in vrednost prezgodaj umrlega pesnika Kosovela. Nato je recitiral vrsto njegovih pesmi in sicer: »Vse te besede« — »Balada« — »Drevesa v dolini« — »Bori« — »Premišljevanje« — »Na večer« — »Jesensko jutro« — »Mati čaka« — »Richepinov motiv« — »Korak, ki odmeva« — »Krik po samoti« — »Mesec gre« — »Ena je groza« — »Sonet smrti« — »Nokturno« — »Starka za vasjo« — »Razočaranja« — »Vstajenje-smrt« in »Iz cikla Ocean«. Izbor pesmi je bil dovolj srečen, vseboval je stvari, ki so za Kosovela toliko značilne, da ga človeku lahko približajo in pokažejo v pravi, neposredni luči. Če se žal to v polni meri vendarle ni zgodilo, je krivda na recitatorju, ki se je sicer potrudil, da bi dosegel učinek z močno čustvenim prednašanjem, a je kljub temu zgrešil svoj cilj; deloma zato, ker ne pozna odra in njegovih akustičnih posebnosti, še bolj pa zato, ker ne obvlada slovenščine v izgovorjavi. Zlasti tuji so mu vokali. Ne ve, kateri so kratki in kateri dolgi, kdaj so široki in kdaj ozki, še celo pa mu je neznano, kdaj imajo rastoč in kdaj padajoč poudarek. Če pesnik svojih lastnih verzov ne zna dobro brati, je to končno njegova stvar, ki mu jo tem laže odpustimo, čim boljše so njegove pesmi. Toda kadar gre za tuje stvari, bi bilo pa vsekakor boljše, če bi jih bral kdo, ki obvlada odrski jezik. Ko sem poslušal Faturjevo recitacijo »Borov«, sem se nehote spomnil, kako je pred leti recitirala to pesem ga. Šaričeva; poslušalci so bili tako prevzeti, da so pridrževali dih in

okoli sebe sem videl nekatere, ki so jokali. Nemara bi bili tudi prireditelji tega večera storili bolje, če bi bili za branje Kosovelovih pesmi pridobili katerega izmed dramskih igralcev. Po teh Faturjevih recitacijah so brali vsak svoje pesmi: Miran Jarc, Tone Seliškar, Anton Vodnik in po kratkem odmoru najmlajši: Edvard Kocbek, Božo Vodušek, Mile Klopčič, Vida Taufer in Bogomil Fatur. Neumestno bi bilo, če bi skušali po teh recitacijah ocenjevati posamezne pesnike. Večer gotovo tega tudi ni skušal doseči. Smisel takih prireditev je predvsem v tem, da se z njimi ustvarja prepotrebna vez med književnikom in publiko ter tako večja zanimanje in razumevanje za umetnost. V tem pogledu je večer uspel. Gledališče je bilo skoro čisto polno, zlasti dobro je bila zastopana mladina. Vsa publika je v splošnem z velikim zanimanjem sledila recitatorjem in jih nagajala s spontanimi aplavzi. Najbolj so kajpak užgale pesmi aktualne in udarne vsebine, predvsem nekatere Seliškarjeve, Voduškov in Klopčičeve. Vida Tauferjeva je ogrela s svojimi občutenimi, tipično ženskimi pesmimi, toplo pa so bili sprejeti tudi Fatur, Kocbek, Vodnik in Jarc. Večer je pokazal, da je zanimanje za poezijo še zmerom živo in da bo tem večje, čim boljša bo produkcija. Zdi se, da bi bilo koristno, če bi književniki take večere pogosteje prirejali. M. Č.

G. K. CHESTERTON — UMRL

Dne 14. junija je na svojem stanovanju pri Londonu izdihnil v dobi 62 let tudi Slovecem znani angleški romanopisec, pesnik, umetnostni kritik in publicist Gilbert Keith Chesterton. Rojen dne 29. maja leta 1874. v Kensingtonu pri Londonu je študiral v Zavodu sv. Pavla v Londonu, nato pa na Umetniški šoli znanega umetniškega mecena Feliksa Slada. V nekem razgovoru s Friderikom Lefèvrom je Chesterton svoj življenjski

razvoj označil s temile besedami: »Vzgojen sem bil v sferi liberalne anglikanske cerkve. Že zgodaj so me razmere potegnile v politični liberalizem in kolikor toliko mi je od njega tudi ostalo. Kot publicist sem začel delovati v času burske vojne, a prvi in največji dogodek v mojem življenju je bila borba za Irsko. Pozneje je odločilno vplivala na moje življenje ustanovitev lista »The New Witness« (Nova priča), pri kateri sta mi pomagala moj brat Cecil in prijatelj Hilaire Belloc. To je bil edini časopis, ki je odkrito pobijal politično korupcijo. Za svoj list sem napisal mnogo satiričnih prispevkov. Moja prva knjiga je bila zbirka pesmi, ki sem jo sam ilustriral. Ko mi je bilo komaj 25 let, sem kajpada pisal tudi o naših starih. Tisto delo je imelo naslov »Grey beards at play« (Sive brade se zabavajo). Hilaire je v toliko vplival name, da mi je odkrito pokazal resnico.«

Chestertonovo literarno delo se je začelo z zbirko esejev »The Wild Knight« (Divji vitez), ki so mu sledile duhovite študije o svetu in človeški družbi: »The Napoleon of Notting Hill« 1904, »The Club of Queer Trades« (Klub čudnih obrti) 1905, »The Man, who was Thursday« (Četrtek) 1908, ena njegovih najboljših detektivskih povesti, ki jo Slovenci poznamo iz prevoda Otona Župančiča, »The Tremendous Trifles« (Ogromne malenkosti) 1909, »The Heretics« 1905, »The Orthodoxy« 1908, teološko-apologetsko delo »The Ball and the Cross« (Obla in križ) 1910. V neresničnosti spoznavajoč resničnost je Chesterton parodiral detektivski roman ter ustvaril tip detektiva patra Browna v delu »The Innocence of Father Brown« leta 1911., čigar junak se pojavlja tudi v naslednjih njegovih treh romanih, ki je njih zadnjega dovršil šele leta 1927. (»The Secret of Father Brown«). Nekakšna Chestertonova življenjska epopeja je humoristično-satirični roman »The Flying Inn« (Leteča krčma), ki ga tako po vsebini kakor po duhoviti koncepciji štejejo med njegova najboljša dela in je zares prava donkichotijada v angleški obleki. (Prevod ima v rokopisu pisec teh vrstic.) Detektivske povesti »Greh prince Saladina« je poslovenil kanonik Franc Kimovec.

V svojih kritičnih spisih se ukvarja Chesterton zlasti s pesnikom Robertom Browningom, Dickensom (ta študija je prevedena skoraj v vse evropske jezike), z H. C. Wellsom, na čigar delo »The Outline of History« odgovarja z duhovito študijo »The Everlasting Man« (Večni človek), o kateri je napisal krasno oceno

Edo Kocbek v »Dom in svetu« leta 1932., nadalje se ukvarja z angleško literaturo v viktorijanski dobi in posebno še z G. B. Shawom, o katerem se je ob neki priložnosti izjavil: »Del svojega življenja sem preživel s tem, da sem se praval z Bernardom Shawom. Ta boj je pravo narodno kratkočasenje na Angleškem. Gle dati, kako se Chesterton in Shaw prepirata, je Angležem priljubljen šport.«

Razne njegove pesnitve, ki so bile raztresene po listih in revijah, so leta 1927. izšle v zbirki »The Collected Poems«. Odlikujejo se po isti globini in nevsakdanjem gledanju na svet kakor njegova prozaična dela. Pesnitvi »Balada o sv. Barbari« in »Balada o Belem konju« spadata med bisere svetovne poezije.

Chesterton je ustvaril tudi komedijo »The Magic« (Čarovnik) in je do svoje smrti pisal uvodnike v znani londonski tedenski reviji »The Illustrated London News«. Po krasni pesniški dikciji in globoki religioznosti se odlikujeta njegovi študiji o Frančišku Asiškem in Tomažu Akvinskem.

Pravilno oceniti Chestertonovo umetniško delo, kar pomeni isto, kakor analizirati njegov izredno zamotan duhovni kompleks, je problem zase. V bistvu romantične nature je prijatelj vsega fantastičnega, grotesknega, metafizičnega. V dobi, ko so bile na višku blesteče zvezde znanosti, filozofije in pesništva, kakršne so: Darwin, Pater, Wilde, Nietzsche, Spencer itd., je bil Chesterton prvi, ki se je drznil zagovarjati človeško osebnost pred intelektualizmom. To je bila doba, o kateri je Ramon Fernandez rekel: »Poetje verujejo v lilijsko cvetje, znanstveniki pa v opice.« Oba, estet in znanstvenik, sta mu po svoje omejena, in Chesterton je o učenjakih napisal tole pikro sodbo: »Učenjaki so blazni doktorji in blaznost ni nič drugega nego pojav umske nenormalnosti, nikoli pa čutne eksaltiranosti. Umetnost še ni nikogar poneumila.«

Pod vplivom znanega »oksfordskega gibanja« se je začel Chesterton zgodaj odkimati od liberalnega anglikanstva in je po dolgih notranjih konfliktih in metamorfozah od ateizma do spiritizma l. 1922. prestopil v katoliško cerkev. Že prej, a posebno po tem koraku je postal pravi cerkveni apologet, ki zagovarja svoje versko stališče s temperamentno borbenostjo. Spričo svojega širokega pogleda na svet in družbo in paradoksalnega mišljenja pa si je Chesterton utrl pot tudi v kroge, ki sicer vsako metafiziko odklanjajo, kajti težko se je njegovi sugestivni prepričevalnosti postaviti po ro-

bu. Pristni instinkt, samoniklost ideje in paradoksnost naziranja dvigajo Chesterton nad povprečnega pisatelja v svetovni literaturi.

Griša Koritnik

KARL KRAUS

12. junija t. l. je umrl na Dunaju avstrijski pisatelj in publicist Karl Kraus. Kraus je bil rojen 1874 v češkem Jičinu. Napisal je obilico esejev, pesmi, kulturno-zgodovinskih analiz in književnih študij, kritik in polemik pa tudi nekaj dram, od katerih je zlasti značilna »Die letzten Tage der Menschheit«. Ko je med svetovno vojno prerasla vojna literatura vso evropsko, zlasti pa srednjeevropsko kulturo, so nastopili odločno in brezobzirno proti vojni predvsem mladi avstrijski književniki in med njimi zlasti Dunajčan Karl Kraus, ki je dolgo časa z ostro dialektiko ogrožal slabe strani vladajočega mnenja. Tej nalogi je služil njegov kritični obzornik »Die Fackel«, ki ga ni le izdajal in urejeval, marveč tudi po večini sam pisal. S to revijo, ki je doživela skoro štiri desetletja, je združil Kraus okoli sebe skoro vse mlade avstrijske književnike. Kraus se je ostro in duhovito norčeval iz mladih sentimentalnih dunajskih literatov in njihovih še bolj žalostnih sižejev. Krausovo delo in njegova revija »Die Fackel« ni vplivalo le na ožji avstrijski kulturni krog, marveč tudi na slovenske književnike, zlasti na Ivana Cankarja. Zdi se, da je učinkoval tudi največjega današnjega hrvatskega književnika Miroslava Krležo, ki Krausa karakterizira v svojem »Tolmaču imen in pojmov« h knjigi vtisov in esejev »Evropa danas«. Tu pravi o Krausu med drugim: »Rojen v času, ki je sam sebi tako smešen, da nima pojma o svoji lastni smešnosti, ne slika Kraus le smešne resničnosti svoje okolice, izroča jo bodočim pokolenjem s tem, da povečava tudi njen najneznatnejši in najnepomembnejši, najničevnejši detajl do celote skupnosti zla«. Karl Kraus piše idealistično retrospektivo, z neke imaginarne intelektualne pozicije, ki je tako oddaljena od vsakega materialno-književnega socialnega oporišča, da bi jo lahko imenovali tudi astralno, prepričan, da govori daljni, danes še ne bivajoči, idealni publiko, ki jo sestavljajo »boljši ljudje«, ki bodo razumeli simbolično vrednost njegovih likov. Karl Kraus je od začetka konservativen, idealist-virtuoz, čisti solipsist, ki mu je tuj in dalen vsak pa tudi najmanjši pomislek na dialektično pojmovanje posameznosti v zvezi s celoto.

Razen svoje pisalne mize ne priznava Karl Kraus na svetu nobenega principa in to soglasje zadnjih dni, ki je tako glasno, v katerem pa gresta današnji emigrantski nemški tisk in Karl Kraus v vsakem primeru predaleč, so le še en dokaz, da niso nikdar znali pravilno oceniti tega satirika ne desno ne levo. Dialektično povezan s secesijo kot njena višja negacija, ves v času francozežefinizma, vojne in povojne poplave, je napisal Karl Kraus o dunajski periodi, ki jo simbolizirajo imena Berchtold, Czernin, Kaiser Karl, Castiglioni, Piccaver, Hubert Narischka in Bekessy, nekoliko sto strani bolj materialističnih, torej bolj socialnih in bolj socialističnih kakor najbolj socialistične fanfaronade socialističnih zastavonoš. —n.

MAKSIM GORKI

Poleg Karla Krausa in G. K. Chestertona je umrl pretekli mesec tudi Maksim Gorki. Revija »Modra ptica« mu bo v prihodnji številki posvetila več prostora, tu naj se ga spomnimo le kot kronisti.

Umrl je 16. VI. v Moskvi, star 63 let. Njegovo življenje je bilo najprejrejša podoba trnjeve poti ruskega pisatelja, ki se je dvignil iz nič do svoje veličine — sam s svojo lastno življenjsko močjo. Gorki je bil samouk, ki mu je dala prvo pobudo za njegovo pot njegova babica, ko mu je pripovedovala pravljice, nato pa ga je šolalo trdo in neizprosno življenje, ki mu ni prizaneslo nikjer. Svojo veliko odpornost, modrost in življenjsko filozofijo je črpal neposredno iz resničnosti življenja na dnu, v katerem je živel, ko se je potikal kot bosjak od enega konca Rusije do drugega. Boril se je z življenjem za svoj obstanek in tako ga je to življenje skovalo v človeka, kakor ga poznamo iz njegovih del. Svoje lastno življenje je opisal v avtobiografiji, ki jo predstavljajo »Detinstvo«, »Med tujimi ljudmi« in »Moje univerze«. — Od njegovih ostalih spisov, od katerih so nekateri prevedeni v slovenščino, naj omenimo mnogoštevilne povesti in novele (Izgubljeni ljudje, Čelkaš, Tuji ljudje, V stepi, V globeli, Kako je bil rojen človek, Markar Čudra, Bajke resničnosti itd.), dalje romane: Foma Gordejev, Trije ljudje, Mati, Vohun, Spoved, Poletje, Delo Artamonovih, Matvej Kožemjakin in izmed dram: Na dnu, Otroci solca in zadnje njegovo delo iz l. 1933. dramo Jegor Buličev.

Maksim Gorki je bil že leta 1902. imenovan od takratne ruske akademije znanosti za častnega člana sekcije za lepovedje, pa je morala akademija to svoje

imenovanje na pritisk carja in vlade umakniti in preklicati. Po letu 1918. je pa postal Gorki predsednik akademije in tudi je pognalo njegovo vsestransko delo. Bil je iniciator vseh pokretov v literaturi, literarni zgodovini in založništvu in je postal tako središče mlade literature vseh sovjetskih narodov. Kot človek in pisatelj je bil živa vez med ruskim klasicizmom in novo bodočnostjo in kot tak simbol mladini na novi poti.

—u

PAUL VALÉRY O POLITIKI DUHA

Francoski pesnik in mislec Paul Valéry je imel pred kratkim v Zürichu predavanje o temi: »Politika duha«, iz katere posnemamo:

— Najbolj značilen za naš čas, pravi Valéry, je nered, v katerem živimo. Mi vsi smo že na tem, da se notranje navadimo na ta nered, vdihavamo ga in ga gojimo in navsezadnje nam postaja že neobhodno potreben. Nahajamo ga okrog sebe, v nas samih, v našem vedenju, zadovoljstvu, znanju in zmožnostih. Poživlja nas, toda to, kar smo sami ustvarili, nas vodi k ciljem, ki jih ne poznamo in si jih niti ne želimo. Te bodočnosti si sicer ne moremo predstavljati, toda njenih idealov si ne moremo odmisлити od sedanjosti, kajti v zadnjih desetletjih smo orali, preoblikovali, organizirali in ustvarili stanje, ki je brez primere. Čdkrili smo zemljo, jo preiskali, in si jo dokončno osvojili. S svojimi idejami in energijami obvladamo prostor, čas in materijo. Toda kateri mislec, filozof ali zgodovinar lahko danes kaj napove, kje je politik ali gospodarstvenik, ki bi si še upal prerokovati. Saj niti več ne utegnemo razlikovati vojne od miru, bogastva od pomanjkanja, zmage od poraza. Slep smo in onemogli, čeprav oboroženi z znanjem in oblastjo v svetu, ki smo ga opremili in organizirali in se sedaj bojimo njegovih nepredvidenih zapletkov. Duh skuša pospešiti te motnje, da bi dognal vsebino in smer bodočih stvari. Zdaj skuša ohraniti tisto, kar se zdi neobhodno potrebno naši civilizaciji, zdaj zopet hoče izbrisati in zgraditi nov sistem človekovega občestva. Na drugi strani mora misliti tudi na pogoje svojega bivanja in rasti, svobode razvoja in na nevarnosti, ki mu groze.

Vsa področja našega delovanja so zašla v krizo. Kriza v gospodarstvu, v znanosti, v literaturi in umetnosti in politiki. Moderni svet z vso svojo silo, s svojo čudovito tehniko in s svojimi pozitivnimi metodami, si ni znal ustvariti politike, morale, idealov ter civilnih in kazenskih zakonov, ki bi bili v soglasju z miselnim in življenjskim načinom, ki so ga ustvarili. Takšna je diagnoza.

Retuširamo in preoblikujemo pojme, načela in resnice. Ne ustavljamo se pred napisanimi čili pred nenapisanimi zakoni. V istem človeku žive vera, nevera, anarhija občutij in urejevalnih miselnih principov. Naša doba je polna nasprotujočih si stremeljenj. Postali smo plen čezmernih upov, ki so jih povzročili nepričakovani uspehi, in plen katastrof in strašnih slutenj. Videli smo, kako lahko vsak čas zatonejo najbolj spoštovanja vredne stvari. Doživeli smo, kako so se nenadno uresničili paradoksi in razočaranja, ki smo jih predvidevali.

Duh je moč preoblikovanja, ki se ne uveljavlja samo v nasprotovanju sil, marveč tudi v njihovi skupnosti. Ne izživlja se le v zadovoljevanju nagonov, marveč računa tudi na našo občutljivost. Ta preoblikujoči duh je napravil iz radovednosti željo po spoznanju, iz bolečine glasbo in iz občutja umetnost. Vendar je zvalil človeka v nepredvidene pustolovščine, tako da ga neprestano odtujaže izhodiščem njegovega bitja. Ta duh ustvarja nove potrebe in umetne navade, izpopolnjuje in preplavlja naravne nagone z novimi impulzi. Tudi red in nered v družbenem življenju sta delo tega duha: ohraniti hoče svojo individualnost, ker sovraži vsako uniformiranje. Zato pa mora vendar priznavati nekakšno skupnost hotenja in upanja. Toda le pregloboko se izgublja v svoji svobodi in je upornik tudi tam, kjer ukazuje. Težava našega položaja je v tem, da naš družbeni, politični in pravni svet ne stremi po ugotavljanju resničnih dejstev, marveč temelji na impulzih in pritiskih, ki prihajajo iz človeka in učinkujejo tem huje, čim manj se ta zaveda vsesplošnih vezi. Najmočnejša, mistična vez je zaupanje, izgovorjena ali napisana beseda, pogodba, podpis. Tudi najbrutalnejša sila je navezana na zaupanje. P. D.

50

knjig bomo že prihodnji mesec

zastoj

razdelili kot nagrade med tiste naročnike, ki se bodo odzvali našemu vabilu in nam odgovorili na sledeča vprašanja:

1. *Katere knjige naše založbe so Vam bile do sedaj najbolj všeč?*
2. *Kakšne knjige bi v bodoče najraje brali? (Romane, novele in krajše povesti, članke in razprave, biografije, zgod. knjige itd.?)*
3. *Kako Vam je všeč revija »Modra ptica«. Kaj v nji najraje berete?*
4. *Česa pogrešate pri naši založbi? Kakšne so Vaše posebne želje in nasveti?*

Zakaj se obračamo na Vas s temi vprašanji? Zato, ker želimo, da ostanemo v stalnem stiku s svojimi naročniki in da poznamo vedno njih želje in potrebe. Dobro se sicer zavedamo, da knjige, ki jih izdajamo, niso od danes do jutri, toda prav tako se tudi zavedamo, kako različni so naši bralci, iz kako različnih plasti in stanov, in kako veliki naporji so potrebni, da vsakomur čim več nudimo.

Tudi letošnje poslovno leto se je že nagnilo precej preko prve polovice in kmalu bo prišel čas, ko bomo morali objaviti knjižni program za prihodnje leto. Ta čas je za našo založbo vselej skoro najpomembnejši in zato še posebno želimo, da se v tem času oglasijo zaupni glasovi naših številnih naročnikov.

Ker želimo, da nam odgovore, ako je le mogoče, prav vsi naročniki, smo za odgovore razpisali

50 knjižnih nagrad,

ki jih bomo z žrebanjem razdelili med tiste naročnike, ki nam bodo najkasneje do 18. julija poslali svoje odgovore.

Žrtvujte nam torej nekaj svojega časa in nam magari na kratki dopisnici odgovorite. In ako ne zgolj zaradi nagrade, pa odgovorite zaradi stvari same. O rezultatu in uspehu te ankete bomo poročali v prihodnji številki.

Kakšne bodo nagrade in kako jih bomo razdelili?

Za nagrade smo določili sledeče knjige:

1. 10 izvodov J. Bernsdorff: Vohuni, v platno vez.
2. 10 izvodov Anatol France: Kuhinja pri kraljici gosji nožici, v platno vez.
3. 10 izvodov Lev. N. Tolstoj: Spoved, v platno vez.
4. 10 izvodov Alojz Gradnik: Svetle samote, okusno v karton vez.
5. 10 izvodov Rudyard Kipling: Knjiga o džungli v platno vez.

Vsak odgovor, ki ga bomo prejeli od svojih naročnikov bomo tako označili z zaporedno številko. Kolikor odgovorov bomo do 18. julija prejeli, toliko številčk pride v žrebanje. Imena izžrebanih naročnikov bomo objavili v prihodnji številki. Naročnike prosimo, da nam v odgovoru sporoče, katere izmed gori navedenih knjig bi najraje imeli za primer, da bodo izžrebanjani.

ZALOŽBA MODRA PTICA V LJUBLJANI

Veselo presenečenje za naše naročnike
Kot letošnja četrta redna knjiga ne izidejo samo

IVANA TURGENJEVA

OČETJE IN SINOVI

marveč tudi njegovo drugo najlepše delo

POMLADNE VODE

Ko smo sestavljali lansko leto program za letošnje redne publikacije, smo že od vsega početka nameravali izdati obe najlepši deli Ivana Turgenjeva »Pomladne vode« ter »Očete in sinove« v eni knjigi kot letošnja četrto redno knjigo za naše naročnike. Toda tik predno smo objavili program, so nastopili viharni časi za slovensko knjigo. Težke redukcije plač državnim uradnikom so jo pretile potisniti daleč navzdol. Začutili smo, da gremo negotovim časom nasproti in se zavedeli, da ne smemo v svojem programu obljubiti ničesar, kar bi pozneje ne mogli izpolniti. S težkim srcem smo z že sestavljenega programa črtali »Pomladne vode«, eno najlepših ljubezenskih zgodb svetovne literature, in obljubili samo »Očete in sinove«.

Toda izkazalo se je, da je ljubezen do lepe knjige in potreba po njej zmagala. Številni naši naročniki so kljub težkim razmeram vzdržali in nam ostali zvesti; kar smo že vnaprej upali, se je uresničilo. In tako je sedaj vrsta na nas, da se jim oddolžimo za zvestobo. To storimo z veseljem in priključujemo »Očetom in sinovom« še »Pomladne vode«. Tako se bo naslov prihodnje knjige torej glasil:

Ivan Turgenjev: POMLADNE VODE
OČETJE IN SINOVI
Poslovenil Josip Vidmar

Kot izredna publikacija izide v naši založbi

svetovno znano veledelo

znamenitega angleškega pisatelja

H. G. WELLSA

SVETOVNA ZGODOVINA

Iz angleščine jo prevaja Milena Mohoričeva.

Izšla bo v treh debelih knjigah z nad 200 slikami v tekstu in na posebnem papirju za umetni tisk, krasno opremljena s številnimi zemljevidnimi kartami in popolnim registrom.

To ogromno delo znamenitega pisatelja in tudi pri nas znanega predsednika mednarodne penklubske organizacije H. G. Wellsa bo gotovo največja in najzanimivejša publikacija, kar jih je v zadnjih letih doživel naš knjižni trg. Za njegovo izdajo smo se odločili zato, ker smo iz vrst svojih bralcev često slišali klice po zgodovinskem delu, ki bi nam podalo očrt vse zgodovine od začetka sveta pa do danes. Ta knjiga idealno ustreza tej zahtevi. Avtor je orisal v njej ne le vso zgodovino človeštva od početkov pa prav do danes, marveč je segel še nazaj in nazorno opisal tudi vse, kar vemo danes o naši zemlji, še predno se je na nji pojavil človek. Pisana je skozi in skozi tako zanimivo, da se bere kakor roman, poleg tega pa pojasnjujejo tekst mnogoštevilne slike. Kdorkoli se zanima za razvoj naše zemlje in življenja na njej, ne bo mogel pogrešati te velike knjige.

Slovenska izdaja »Svetovne zgodovine« bo prevedena iz naj-novejše angleške izdaje, ki je izšla leta 1932. in bo torej popolnejša kakor katerikoli drugi evropski prevod te knjige.

»Svetovna zgodovina« bo izšla v treh debelih zvezkih, in sicer:

1. zvezek izide letos pred božičem;
2. zvezek izide konec maja leta 1937.;
3. zvezek izide novembra leta 1937.

Vse delo bo obsegalo s slikami in prilogami okoli 1500 velikih strani.

Cene v subskripciji:

V platno vezana knjiga Din 450'—

V platno vezana knjiga za naše naročnike Din 375'—

ZALOŽBA MODRA PTICA V LJUBLJANI

Važno! Preberite! Važno!

Izredna prilika za naše naročnike

A N A T O L F R A N C E

KUHINJA PRI KRALJICI GOSJI NOŽICI

ROMAN

POSLOVENIL OTON ŽUPANČIČ

»Založba Modra ptica« je od »Zvezne knjigarne« prevzela v svojo založbo roman Anatola Francea »Kuhinja pri kraljici gosji nožici«, ki ga je mojstrsko pretil v slovenščino Oton Župančič.

To izredno delo je pri nas primeroma malo znano, le redki so, ki vedo, da je to prav za prav eden najdragocenejših biserov ne le francoske, marveč vse zapadno-evropske literature. Nobelov nagrajenec, v prejšnjem desetletju umrl Anatol France, je strnil vanj nemara vse svoje visoke pesniške vrline in dal Evropi nesmrtno delo, ki ga od začetka do konca preveva razumevajoči, lirično nadahnjeni duh plemenite skepe in čeprav včasih pikre, vendarle zmerom dobrohotne ironije; to je tisti vedri in prodorni duh, ki se zdi, da je mogel vznikniti samo iz stoletij stare francoske kulturne tradicije. Vsakdo, ki ve ceniti kvaliteto v literaturi in ki ni navajen obstati zgolj pred čustvenimi silovitostmi, bi moral imeti to knjigo v svoji knjižnici.

Ker je knjiga okusno tiskana, na finem papirju in z lepimi črkami (v majhnem žepnem formatu), smo jo odkupili za svojo založbo, da bi jo lahko ponudili svojim naročnikom po izredno nizki ceni.

Knjigo smo dali po svojem načrtu vezati v zelo lepe platnene platnice, tako da bo knjiga tudi v tem pogledu na višku.

Ceno smo za naše naročnike nastavili izredno nizko, da bi dali tako vsakomur priložnost, da si jo naroči.

In še to lahko vsak redno plačujoči naročnik plača v 2 ali, če želi, celo v 3 obrokih.

**V platno vezana stane Din 14—
s poštnino vred Din 16—**

Vendar pa moramo poudariti, da velja ta cena za naše naročnike samo začasno. Pozneje bodo veljale za knjigo zopet normalne cene.

Kdor torej želi obogatiti svojo knjižnico za eno dragoceno in lepo opremljeno knjigo, naj še danes vzame dopisnico in jo naroči.

ZALOŽBA MODRA PTICA V LJUBLJANI

**Salda-konte, štrance, journale,
šolske zvezke, mape, odjemal-
ne knjižice, risalne bloke itd.**

nudi po izredno ugodnih cenah

***Knjigoveznica
Jugoslovanske
tiskarne***

***v Ljubljani
Kopitarjeva 6
2. nadstropje***

RUDYARD KIPLING

KNJIGA O DŽUNGLI

IZ ANGLEŠČINE PREVEL J. M.

V prodajo smo prevzeli prevod ene najlepših knjig nedavno umrlega angleškega pisatelja Rudyarda Kiplinga »Knjigo o džungli«, ki je pred leti izšla v založbi tiskarne »Merkur«. Knjiga je tiskana na sivem lesnem papirju in obsega 265 strani. Prevod je dostojen. Cena je izredno nizka. Kartonirana knjiga stane Din 18—, v platno vezana pa Din 22—.

Vsebina knjige je sledeča:

Riki-Tiki-Tavi / Beli morski pes / Toomai, ljubljenec slonov / Služabniki njenega veličanstva / Kako je prišel strah v džunglo / Čudež Purun Bhagata / Obračun v džungli / Pogrebca / Kraljevi ankus / Kikeru / Rdeči pes / Pomladni tek.

Knjiga je še prav posebno priljubljena pri mladini.

Še nikdar

tako poceni kakor sedaj dobite pisalni stroj

Erika

pri tvrdki

The Rex Co.
LJUBLJANA, Gradišče 10

KLISJEJE

vseh vrst po fotografijah ali rizbah izvršuje za vsakovrsten tisk najsolidnejše

KLISARNA · ST · DEU
LJUBLJANA · DALMATINOVA 13